

Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine

On the Translation and Interpretation of Some Koranic Verses

İbrahim SARMIŞ*

Kur'an'ın filozof, akademisyen, araştırmacı, uzman, din adamı, gibi özel bir sınıfa değil, her düzeyden bütün insanlara gönderilen rahmet, hidayet, mevi-ze, zikir, furkan, burhan, mizan, sıratı müstakim olduğu bir gerçektir. Onun için her düzeyden insanın Kur'anı okuyup anlaması ve inançtan uygulamaya kadar bütün ölçü ve kurallarını ondan alması gerekir. Bu da okuyacak kişilerin anlayabileceği dillere çevrilmesini gerektirir. Yüzyıllardır bu amaçla Kur'anın değişik dillere çevrildiği bilinmektedir. Uzun süre Kur'an öğretiminin yasaklandığı ve bugün de önüne birçok engellerin çıkarıldığı ülkemizde son çeyrek asırda Kur'an üzerinde yapılan akademik çalışmaların ve tefsirlerin yanında çok sayıda çevirinin yapılmış olması insanımızın yeniden Kur'anla tanışması ve okuyup anlaması açısından son derece önemli ve sevindirici bir gelişmedir. Bunun gittikçe ivme kazanacağına ve birbirinden güzel meallerin ve tefsirlerin yazılacağına inanıyoruz.

Şüphesiz hiçbir yanlışın olmaması ideal olmakla beraber meallerde değişik sebeplerle bazı yanlışların olduğunu görüyoruz. Aslında bu kaçınılmaz bir şeydir. Çünkü bilgisi ve becerisi ne kadar büyük olursa olsun insanın elinden çıkan her çalışmada ister istemez eksiklikler olur. Eksikliklerden ve yanlış yapmaktan münezzehe olan yalnız yüce Allah'tır.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, emekli öğretim üyesi; ibrahimsarmis@yahoo.com.tr

Mealler arasındaki kimi farklılıkları yahut yanlışları bahane ederek meal okuyup Kur'anı anlamamanın zor yahut güvenilir olmadığını ileri sürmek doğru ve haklı bir düşünce ya da davranış değildir. Çünkü yanlış çevrilen yerler sayılı olduğu gibi mealler arasındaki farklar da sınırlı sayıdadır. Diyebiliriz ki; altıbin ikiyüz küsur ayet arasında bunların sayısı elliyi geçmez ve bazılarında yapılan yanlışın doğrusunu da başkalarından okuma imkanına sahibiz. Üç-beş tanesini karşılaştırarak veya bilenlerden sorarak yanlış yerleri tespit etmek ve doğrusunu öğrenmek her zaman mümkündür. Yanlış çeviri yapmanın sebepleri arasından önemli olan bazıları şöyle sıralayabiliriz:

a-Karşılıklı çeviri yapılacak dillerden birini veya ikisini yeterli derecede bilmemekten kaynaklanan yanlışlar nadiren de olsa görülmektedir.

b-Yanlış çevirinin yapılmasında en büyük etken; değişik kaynaklardan oluşan kültürün zihinlerde yaptığı yönlendirme.

“Kim Allah'ın kendisine, dünyada ve ahirette yardım etmeyeceğini sanıyorsa bir şekilde göğü/ Allaha yönelsin, yardım beklediği yerlerden ilişkiyi derhal kessin ve bunun kendisini bunaltan şeyi gerçekten giderip gidermeyeceğine baksın” anlamındaki Hac/15. ayet, “Allah'ın, peygambere dünyada ve ahirette yardım etmeyeceğini sanan kimse, yukarı bağladığı bir iple kendini asıp boğsun; bir düşünsün bakalım, bu hilesi kendisini öfkeleniren şeye engel olabilir mi?” (H. Atay, Diyanet/Heyet, T. Koçyiğit, Elmahlı, Hasan Basri Çantay, Ömer Nasuhi Bilmen, Bekir Sadak, Suat Yıldırım, M. Hamidullah-R. İhsan Eliaçık, Mustafa Öztürk vd.) şeklinde akıl ve mantıkla ilgisi bulunmayan bir şekilde çevrilmektedir.

Türkiye'de yazılan meallerin; genelde önceki çalışmaları taklit ettiği veya onlardan alıntı yaptığı bir gerçektir. Bunu; yazdığı meal ile ezberleri bozduğunu söyleyen bir akademisyen şöyle belirtir:

“Burada sözkonusu olan ezber bozma, büyük ölçüde birbirlerinden iktibas edilen, dolayısıyla zihnimize sabit ve standart anlamlar oluşturan meallere öteden beri aşinalık ve alışkanlık kesbetmiş olmamızla ilgili bir durumdur. Kabul etmek gerekir ki bugün elde dolaşan meallerin önemli bir kısmı Elmahlı Muhammed Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili* adlı tefsirinin meal kısmından ve bilhassa Hasan Basri Çantay'ın *Kur'an-ı Hakim ve Meali Kerim* adlı mealinden istifade ile hazırlanmıştır. Merhum Çantay ise mealini büyük ölçüde Beydavi, Nesefi, Hazin ve Suyuti'nin tefsirlerindeki yorumlardan istifade ile hazırlamıştır. Oysa anılan tefsirlerin tümü, Kur'an'daki birçok kelime ve kavrama mezhebi-siyasi anlamlar yükleme sürecinin çoktan kemale erdiği dönemlerin ürünüdür.”(Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali, Önsöz, XIV, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2011*)

c-Arap dilinin yapısı ile ilgili yanlış bilgiler de yanlış anlamaya sebep olmaktadır. Mesela; başlangıçta hiçbir dilde olmaması gereken müştereklik ve zıt

anlamlılık bunlardan biridir. Çünkü her iki durum anlaşmazlığa ve karışıklığa yol açmaktadır. Arap dilinde bunun varlığının kabul edilmesi, örneğin; ayetlerde geçen *kuru'*, *zevc*, *şera*, *ceza'*, *asa* (itaatsızlık etti) gibi kelimelerin farklı anlaşılmasına ve farklı çevirilerin yapılmasına, hatta çelişkili hükümlerin çıkarılmasına yol açmıştır.

Kur'anın nüzulünden ortalama yüz yıl sonra derlenmesine ve kurallarının belirlenmesine başlanan Arap dilinde sayısız diyebileceğimiz kelimenin/müfredatın ve kullanımın kural dışı ilan edildiği ve ilke olarak ortaya çıkan her yeni anlam ve eylem için yeni kelime türetmek/üretmek esas olduğu halde bu yapılmayıp kelime azlığı yahut yoksunluğu nedeniyle, mevcut kelimelerin yeni çıkan şeyler için de kullanılmasıyla dilde müştereklik, eş anlamlılık ve zıt anlamlılığın ortaya çıktığı ve anlam kargaşasına yol açtığı bilinmektedir. Kabilelerin aynı şey için farklı kelimeler kullanmasının veya aynı kelimeyi farklı şeyler için kullanmasının da buna yol açmış olabileceği akla gelmiyor değildir. Bakara/260. ayetteki “surhunne” terkipteki ‘sa-ra-ra’ fiili için sözlüklerde birbirinden farklı en az dört anlamın verilmesi buna örnek verilebilir.

d-Bazı dilbilgisi kurallarının da kargaşaya ve yanlış anlamaya yol açtığını görüyoruz. Mesela benimsenen kurala göre bir isim en yakın olanına atfedilir. Bunun en açık örneği, nasıl abdest alınacağını öğreten 5 Maide/6. ayetinin yorumlanmasıdır. Ayette “*ercul*”(ayaklar) kelimesinin “*ruûs*”(başlar) kelimesinin ardından geldiğine bakarak bazıları “*ercul*” (ayaklar)ın da başlar gibi yıkanmayıp meshedileceği anlamına geldiğini söylemekte ve uygulamayı da bu şekilde yapmaktadır. Şâz olanlar dışında, Ehli Sünnet ise “*ercul*” (ayaklar) kelimesini en yakın olan “*ruûs*” kelimesine değil, daha önce geçmiş olan “*ruûbekum ve eydiyekum*” kelimelerine atfederek ayakların da yıkanması gerektiğini söylemekte ve sünnetin/uygulamanın bu şekilde olduğunu belirtmektedir. Bunun başka bir örneğini de 6 Enam/84. ayetin çevirisinde göreceğiz.

Mesela kurallardan birine göre mevsul isim olan ‘*mâ*’ yalnız eşya/aklı olmayanlar için kullanılırken, ‘*men*’, akli olan varlıklar (insan, cin, melek vs) için kullanılır. Oysa 4 Nisa/3.ayette kadınları ifade etmek için, 91 Şems/7-9 ayetlerinde kişiyi yaratan, şekillendiren, fucur ve takva yolunu gösteren Allah’ı ifade etmek için ‘*mâ*’ kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Kur’anın değişik yerlerinde de buna benzer farklı kullanımlar bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi, bir ismin nereye atfedileceğine ilişkin kuralın bağlayıcı olup olmaması kargaşaya yol açmaktadır. Oysa dilbilgisi kuralları belirlenip tespit edilmeden önce her iki şekilde kullanım Arap dilinde olagelmıştır. Bunun en açık delili Kur’anın bu şekilde kullanmış olması ve Hz.Peygamberin uygulaması/sünnetidir. Sünnet, Kur’anın uygulaması olduğu için başka bir anlam çıkarmak doğru değildir.

e-Yanlış çevirmenin yahut yorumlamanın sebeplerinden biri de, çelişkili kıraatlerin doğru kabul edilmesidir. Çevirenler yahut tefsir edenler ya gramer açısından ya da daha kolay yorumlamaya elverişli olması açısından kùltürümüzde seslendirilen kıraatlerden uygun gördüklerine uymakta ve ayeti o şekilde çevirip yorumlamaktadırlar. Oysa sahih olduğu iddia edilen ve kelimelerin anlamını değiştiren çelişkili kıraatler, Hz. Peygamberin tebliğ ettiği, okuduğu ve yazdırdığı vahyin kendisi değil, Kureyř lehçesini oluşturan kabilelerden farklı lehçelerle konuşan bazı kişilerin ayetleri farklı okumalarından veya ilk yüzyıllarda dilcilerin kelimeler üzerinde zihinsel jimnastik yapmasından başka bir şey değildir. Bu farklılık, Kur'anı değil, ancak onları bağlar.

Onun için vahyin kendisi olarak sabit olmadıkça, isnad edildiği kişiler ve doğruluk derecesi ne olursa olsun, kıraatlerden yalnız birinin doğru olduğunu söylemek durumundayız. Çünkü ne pahasına olursa olsun kùltürün her şeyini savunanlar kabul etmese de, farklı kıraatlerin Kur'anın kelimelerini ve anlamını değiştirdiğini, böylece Kitabın tahrifine yol açtığını görmemek mümkün değildir.

f-Bunun yanında, birçoğu doğru olmayan nüzul sebebi bilgilerinin de yanlış anlamaya sebep olduğu bilinmektedir. Bunun örnekleri sayılamayacak kadar çoktur.

Elbette elimizde bulunan bir metni birtakım bilgiler ve kurallar çerçevesinde anlayıp çevireceğiz, ancak bunu yaparken taklit etmek yerine, her şeyden önce ayetin sözdizimini ve bağlamını değerlendirip anlamaya çalışmak en sağlıklı yol olsa gerektir. Çünkü öğrendiğimiz Arap dili dilbilgisi kurallarının o dilin bütün kullanım şekillerini kapsamadığı ve bu kuralların hemen tamamının Basra Nahiv Ekolü'nün belirlediği kurallar olduğu, bunların dışında kalan ve halkın kullandığı birçok kullanımın řaz denilerek dışlandığı, onun için de Arapça'da neredeyse her kuralın bir istisnasının veya alternatifinin bulunduğu bilinmektedir. Kur'anı Kerim'in sıradan bir kùltür kitabı olmadığını ve indiği dönemin dilinin ve kùltürünün üzerinden yaklaşık 1500 yıl geçtiğini, *salât*, *nefs*, *kader-takdir* kelimeleri gibi o gün kullandığı kavramların çoğunun anlam örgüsünün yabancı kùltürlerin yanında, fırka ve mezhep anlayışlarına göre sonradan oluşturulduğunu yahut birçok kavramın anlam genişlemesine veya kaymasına uğradığını da unutmamak gerekir.

Özel olarak meal karşılaştırması çalışması yapmış değilim. Sadece çalışmalarım sırasında baktığım meallerden bazılarında, bana göre bazı ayetlerin yanlış çevrildiğini yahut tefsirlerde yanlış açıklandığını gördüm. Yanlışların düzeltilmesine bir katkı olması dileğiyle tespitlerimi okuyucularla paylaşmayı uygun gördüm. Bu açıklama, değerlendirme sırasında yanlışın veya doğrunun gösterilmesi gayesiyle kaleme alınmıştır.

1- Rahman ve Rahim: Besmele olarak andığımız “*Bismillahirrahmanirrahim*” metni, “*Dünyada herkesi, abirette sadece müminleri rahmetine alan Allah adına*” şeklinde çevrilmekte veya açıklanmaktadır. (bkz. TDV. Kur’anı Kerim ve Açıklamalı Meali, Fatiha Suresi, VIII, Ankara,2005; Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili, 1/51, 53, 54; Süleyman Ateş, Kur’anı Kerim ve Yüce Meali, Fatiha Suresi; Abdullah Parlıyan, Kur’anı Kerim ve Özlü Tefsir, Besmele ve Fatiha Suresi, Damla Ofset, Konya; Mahmut Kısa, Kısa Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali, Armağan Kitaplar, Konya, 2010; Süleyman Ateş, Kur’anı Kerim ve Yüce Meali, Yeni Ufuklar Neşriyat). Bu şekilde anlama ve çevirmenin kaynak olarak Rağıb İsfahani’nin el-Müfredat kitabına dayandırıldığı görülmektedir. (Bkz. el-Müfredat fi Ğaribi’l-Kur’an, ra-hi-me, maddesi, 191-192).

Oysa Besmele’de, Fatiha’da, Neml/30’da ve başka yerlerde bulunan “*Rahman*” ve “*Rahim*” nitelermeleri, abartma/mübalâğa belirten iki kip olup biri yüce Allah’ın rahmet sıfatına çok çok/sınırsız sahip olduğunu, diğersinin de çok çok sahip olduğu bu sıfatın ondan ayrılmazlığını/lazım-ı gayri müfârik) olduğunu belirtmektedir. Her iki kelimenin bu şekilde anlaşılıp çevrilmesi kültürün yönlendirmesi olup bu anlamda olduğunu ne Kur’an, ne sünnet, ne de dil söyler. Mesela *Rahman* ve *Rahim* kelimelerinin bu anlamda olmadığını Ebu’l-Kasım el-Hûî şöyle belirtir:

“*Felun* kipi, kişide mevcut olan ve kendisinden ayrılmayan nitelikleri belirtir. *Rahîm* kelimesinin *Rahmân* kelimesinden sonra getirilmesinin hikmeti de böylece anlaşılmaktadır. Çünkü *Rahman* kipi, rahmetin genelliğini ve genişliğini belirtirken, kişinin zatından ayrılmazlığını belirtmez. Rahmet sıfatının Allah’ın zatının ayrılmaz niteliği olduğunu göstermesi için de ondan sonra *Rahim* kipi gelmiştir. Kur’an’ın belağati, bu mübarek ayette iki hedefi de belirtmeyi amaçlamıştır. *Allah, “rahmeti her şeyi kuşatmıştır” anlamında Rahman’dır, “rahmet sıfatı kendisinden hiç ayrılmaz/lazım-ı gayri müfâriktır”, anlamında da Rahimdir.*

Tefsircilerden çok kişi bu inceliği kavrayamadığından, kipteki harf çokluğunun anlamın çokluğuna delalet ettiği gerekçesiyle, *Rahmân* kelimesinin anlamının *Rahîm* kelimesinin anlamından daha geniş olduğunu sanmıştır. Halbuki bu, gülünç bir gerekçelendirme. Çünkü kelimelerin delaleti, vaz’ına/yüklenen ilk anlama bağlı olup harflerinin azlık veya çokluğuyla ilgili değildir. Harfleri az olup anlamı çok veya aksi olan nice kelimeler vardır. Örneğin, *felun* (kipinde olan) *hezîrun/ürkek*, kelimesinin anlamı, *fêilun* (kipinde olan) *hezîrun* kelimesinin anlamından daha geniştir. Hatta çok zaman *darra* ve *edarra* (zarar verdi) kiplerinde olduğu gibi, yalın ve ek almış kelimelerin anlamı aynı olur”¹.

2- Bakara/102: Bakara/102.âyet meallerde şöyle çevrilir: “Şeytanların (Şeytan tabiatlı Yahudilerin) Süleyman’ın hükümdarlığı hakkında söylediklerine uydular. Oysa Süleyman kafir değildi, (sihir yaparak kafir olmadı), ama insanlara sihri (ve Babil’de Harut ile Marut’a indirileni) öğreten şeytanlar kafir olmuşlardı. Babil’de, melek denilen Hârût ve Mârût’a bir şey indirilmemişti. Bu ikisi “Biz sadece imtihan ediyoruz, sakın inkar etme” demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Halbuki bu ikisinden, koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğreniyorlardı...!”(Diyanet/Heyet, DİB (Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin), H. Atay-Yaşar Kutluay, T. Koçyiğit, Elmalılı, Mevdudi, M. Esed, Mehmet Türk (Allahın Kelamı), Mustafa Yıldız (Son Mesaj Kur’anı Kerim ve Türkçe Meali), Şaban Piriş, R. İhsan Eliaçık, Mahmut Kısa, Muhammed Hamidullah (Aziz Kur’an, Beyan Yayınları, İst. 2000), M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an, Yüce Kur’an (Abdulkadir Şener-M. Cemal Sofuoğlu-Mustafa Yıldırım, İzmir 2011), Menar Tefsiri (çeviri, Heyet), Menar Tefsiri (Ekin Yayınları, çev. Heyet, 2011), vb).

Mezopotamya uluslarının mitolojisinde yaygın olan üç melek ve güzel kadın masalının ayeti bu şekilde anlamaya ve yorumlamaya kaynaklık ettiğini söyleyebiliriz. Tefsir ve nüzul sebebi kitaplarından bazıları bu masalı benimsemek, bazıları ise reddetmek için almıştır. (Bakınız: Taberi, Tefsir; İbni Kesir, Tefsir; Suyuti, ed-Durru’l-Mensur, Ahmed b.Hanbel, Müsned, hadis no, 6178, kitaplarından naklen, Salah Abdulfettah el-Halidi, Maa Kısasi’s-Sabikin fi’l-Kur’an, 3/13-14. Daru’l-Kalem, Şam, 1989. (Kur’an Öyküleri, III, çeviri, İbrahim Sarmış, Kitap Dünyası, Konya, 2005).

Kur’an, Harut ve Marut masalından esinlenerek Hz.Süleyman hakkında yalanlar uydurup sihir yolu ile hükümdarlığa sahip olduğunu söyledikleri gibi Hz.Muhammed’e karşı da böyle olumsuz tavır takınarak kendisine sihir yapıldığını ve büyülü olduğu için peygamberlik iddiasında bulunduğunu söyleyen Yahudilerin sicillerinin bozuk olduğunu ve Hz.Süleyman karşısında yenildikleri gibi Hz.Muhammed için kurdukları komploların da başarıya ulaşamayacağını belirtmektedir. (Bilgi için bakınız. M.Sait Şimşek, Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri, 1/128-132, Beyan, İst. 2012; Mustafa Öztürk, 102.ayetle ilgili 48.dipnot). Böylece Hz.Muhammed’e sihir yapıldığını söyleyen rivayetlerdeki anlatımların da doğru olmadığını dolaylı olarak belirtmektedir. Bakara/102.ayetin öncesi ve sonrası okunduğunda konunun Yahudilerin olumsuz tavırları olduğu görülür.

Kimileri bu geleneksel kültürün yönlendirmesiyle, kimileri de Mustafa Öztürk’ün “gerek tefsir gerek tercüme açısından son derece zor olan “*ve ma ünzile*” ifadesinde yer alan “mâ” harfî...”(Kur’anı Kerim Meali, Bakara/102.ayetle ilgili 48.dipnot, Düşün Yayıncılık, İst. 2011) dediği ve “(Fakat Babildeki) şeytan tabiatlı kimseler o iki melekten/peygamberden karı koca

arasını açacak şeyler öğreniyorlardı” kısmı dışında doğru çevirdiği ayetin doğru çevirisinin şöyle olması gerekir:

“Şeytanların/şeytanlaşmış Yahudilerin Süleyman’ın hükümdarlığı hakkında söylediklerine uydular. Oysa Süleyman kafir olmadı, ama insanlara sibri öğreten şeytanlar/şeytanlaşmış Yahudiler kafir olmuşlardı. Zaten Babil’de, meleğ Hârût ve Mârût’a bir şey indirilmemişti ki ikisi “Biz sadece imtihan ediyoruz, sakın inkar etme” desinler de kari ile kocanın arasını ayıran şeyi insanlar onlardan öğrensinler. Kaldı ki Allah’ın izni olmadıkça onlar kimseye zarar veremezler. Kendilerine zarar verecek, yarar sağlamayacak şeyler öğreniyorlar. And olsun ki, onu satın alanın ahirette bir nasibinin olmadığını biliyorlar. Kendilerini mahvetme pahasına satın aldıkları şeyin ne kötü olduğunu keşke bilselerdi!”².

Kur’an, kültürün söylediği doğrultuda anlaşılınca, âyetin çevirisi ve açıklaması da ona göre yapılmaktadır. Bütün bunlar yapılırken de Allah’ın haram ettiği ve yapanları hem Allah’ın hem Peygamberin kafir saydığı bir şeyi; değerli meleklerin yahut Peygamberlerin insanlara nasıl öğretecekleri hiç akla getirilmez³.

3- Bakara/104: “Ey inananlar! “Bizi de dinle” demeyin, “Bizi gözet” deyin ve dinleyin, inkar edenlere elem verici azab vardır”(2 Bakara/104) (Atay, Esed, Diyanet/Heyet, T.Koçyiğit), “Ey inananlar, Râinâ (bizi gözet, yahut kaba söz) demeyin, “unzurnâ (bize bak” deyin ve dinleyin...”(S.Ateş), “Ey iman edenler! Peygamberinizi çağırırken “Bizi gü” demeyin, “Bizi gözet” deyin..”(R.İhsan Eliaçık, Edip Yüksel, Yaşar Nuri Öztürk, Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı, Tefhimu’l-Kur’an, Ali Bulaç, G. Onan, İ.H.Baltacıoğlu, A.Şener-C.Sofuoğlu-M.Yıldırım, Mahmut Özdemir (Kur’a-ı Kerim Türkçe Meali, Ankara 2011), “Ey müminler! Râinâ demeyin, unzurnâ ifadesini kullanın ve onu can kulağıyla dinleyin” diye çevrilen ayetin doğru çevirisi “Ey inananlar! Bizçe uy/arzu ve isteklerimize göre hareket et, demeyin, fakat/onun yerine “bizçi de gör/bizçi gözet/bizimle ilgilen” deyin...”(Mustafa Öztürk, Kur’anı Kerim Meali, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2011) şeklinde olmalıdır. Çünkü muhalifler, Peygambere uyacakları ve onun öğretilerine göre hareket edecekleri yerde, Peygamberin kendilerine uymasını ve arzularına göre hareket etmesini istiyorlardı. Oysa bu tavır, ancak münafık kafirlerin ve müsteğbirlerin tavrı olup böyle yapanlara Allah acıklı bir azap olduğunu belirtir.

“Yahudilerden, sözlerin yerlerini değiştirerek “İşittik ve karşı geldik, dinlenilmeyesice. Dinle!” (yahut: bizçi seni dinlemeyiz, sen bizçi dinle!) diyenler ve dillerini eğip bükerek ve dini yererek: “Bizçi dinle” diyenler vardır. Şayet: “İşittik ve itaat ettik, dinle ve bizçi de gözet” deselerdi onlar için daha iyi ve daha doğru olurdu. İşte Allah inkarları yüzünden onlara lanet etmiştir. Onların ancak pek azı inanır”(4 Nisa/46) ayeti münafık Yahudilerin bu tavrını açıklamakta ve kendileri Peygamberi dinleyip ona

uyacakları yerde, ‘râina’ diyerek Peygamberin kendilerine uymasını isteyenlerin Müslümanlar değil, onlar olduğunu belirtmekte ve tavırlarını kınamaktadır. Onun için “râina” kelimesini yalnız başına masum bir istekmiş gibi “bizi de gözet” şeklinde çevirerek, bunun kötü bir davranış olmadığını söylemek doğru olmasa gerektir. Bu sebepten hitabın genel olarak yapıldığı ayette bahsi geçenlerin gerçek müminler değil, Resulullah’a muhalefet eden ve küçümsemeye çalışan münafıklar olduğu ve onlar için lanetin yanında acıklı bir azabın hazırlandığı belirtilmektedir.

Ayrıca Arap dilinde “Râ-â” fiili, (Bakara/104, Nisa/46), üçlü kipin bir harf ziyadeli olup gütmek anlamına gelmez, gözetmek, uymak, gibi anlamlara gelir ve ayette olduğu gibi emir kipi “râ-i” şeklinde gelir. Ama üçlü “ra-â” fiil kipinden “güt” anlamında emir , “ir’a” kipinde gelir. Onun için ikisini karıştırmamak gerekir.

Elmalılı, “Yahudiler arasında birbirlerine sövmek için kullandıkları meşhur bir kelime vardı, RÂİNÂ derlerdi, bu tabir Arapça ‘bizim çoban’ demek olduğu gibi...”(Elmalılı,1/375) diyerek RÂİNÂ kelimesinin BİZİM ÇOBAN anlamında olduğunu söylüyorsa da, Arapçada BİZİM ÇOBAN anlamına gelen, î harfinin uzatılmasıyla okunan RÂİNÂ kelimesidir. Meal ve tefsirler münafıkların dillerini bükerek RÂİNÂ kelimesini RÂİNÂ (bizim çoban) anlamına gelecek şekilde kullandıkları için bu sözcüğü kullanmalarının yasaklandığını söylüyor ve 4 Nisa/46.ayetle ilişkilendirerek açıklıyorsa da büyük ihtimalle bu açıklama ayete nüzul sebebi oluşturmak için yapmaktadırlar. Oysa ayetin doğru anlamını kavramak için her şeyden önce sözdizimine bakmak gerekir. (bkz.Menar Tefsiri, 5/190).

4- Bakara/260: Bakara/260. ayetindeki “*surhunne ileyke*” ifadesi *parçalama, doğrama, dağıtma*, şeklinde anlaşılıp çevrilmektedir. (İ. H. Baltacıoğlu, Şaban Piriş, G. Onan, A. Uğur, Ali Bulaç, H. S. Yeter, A. Gölpinarlı, Tefhimu’l-Kur’an, Elmalılı, Diyanet Vakfı, Diyanet Açıklamalı Meali, Mehmet Türk, Yusuf Işıcık). Oysa ifade “*onları kendine alıştır*” anlamındadır. (bkz.Süleyman Ateş, Muhammed Hamidullah, İbni Kesir (çeviri), Y. Nuri Öztürk, Suat Yıldırım, Ali Bulaç, Talat Koçyiğit, M. Esed, M.İslamoğlu, R. İhsan Eliaçık, Mustafa Öztürk, M. Sait Şimşek).

Ayette kesme, parçalama, doğrama, gibi bir ifade yoktur. Yazarlar, konunun ölünün diriltilmesi olayı olduğuna bakarak bunu kanıtlamak için önce kuşların öldürülmesi gerektiği değerlendirmesinden hareketle kesme, parçalama, doğrama gibi ifadelerle bu öldürmeyi yaparlar, sonra da öldürülmüş ve vücutları hem karışmış hem dağılmış olan bu kuşların bir çağrı ile nasıl diriltildiğinin gösterildiğini anlatmaya çalışırlar.

Oysa bir ölünün nasıl diriltildiğini göstermek için dağların başına gitmeye veya ölüyü doğrayıp oralara götürmeye gerek yoktur. Kişi bulunduğu yerde parçalayıp doğramadan da diriltme işinin nasıl gerçekleştirildiğini görebilir ve kalbi mutmain olabilir. Nitekim bu gerçeği çok önceden Ebu Müslim İsfahani görmüş ve ifadenin “alıştırma” anlamı dışında söylenenlerle bir ilgisinin olmadığını belirtmiştir. (bkz. M.Hamidullah, Aziz Kur’an, ayetle ilgili 1. dipnot; Mustafa Öztürk, Kur’anı Kerim Meali, 78.dipnot).

Ayet, kuşların sahiplerinin çağrısına uyararak uçup kendilerine geldiği gibi insanların da kendilerini yaratan Allah’ın diriliş çağrısına uyararak dirileceğini ve koşup rablerinin huzuruna geleceğini anlatmaktadır. Anlatım, “Yerde ve göklerde olan herkes gönüllü veya gönülsüz ona boyun eğmiştir”(3 Ali İmran/83), “Yerde ve göklerde olan herkes gönüllü veya gönülsüz olarak Allah’a secde etmektedir”(13 Ra’d/15), “Göğe ve yeryüzüne ister gönüllü ister gönülsüz olarak gelin/boyun eğin, dedi, onlar da gönüllü olarak geldik, dediler”(41 Fussilet/11) ayetlerindeki gibi İlahi Yasanın işleyişini ortaya koymaktadır.

5- Âli İmran/73: “Ve dininize tabi olanlardan başkasına inanmayın. De ki: “Doğru yol, Allahın gösterdiği yoldur.” Ve yine onlar, başkasına da verildiğine veya Rabbinizin katında Müslümanların karşı delil getirip sizi alt edeceğine inanmayın” derler. De ki: “Şüphesiz bol nimet Allah’ın elindedir, onu dilediğine verir. Allah’ın fazlı her şeyi kaplar, O her şeyi bilir” (3 Âli İmran/73) (H. Atay-Y. Kutluay, Diyanet/Heyet, Talat Koçyiğit, M. Hamidullah, Mahmut Kısa, Mehmet Türk, M. Esed, M. İslamoğlu, R. İhsan Eliaçık, vd.) şeklinde çevrilen ayetin doğru çevirisi şöyle olsa gerektir:

“Dininiize uyandan başkasına inanmayın. Değilse, Rabbinizin huzurunda size karşı delil olarak gösterirler. De ki: “Size verildiği gibi bir başkasına verilmesi de şüphesiz hidayettir, Allahın yol göstermesidir....”

Ayette, birbirinin devamı olan “Dininiize uyandan başkasına inanmayın” ifadesi ile “Değilse, Rabbinizin huzurunda size karşı delil olarak gösterirler” ifadesi arasına “De ki: “Size verildiği gibi bir başkasına verilmesi de şüphesiz hidayettir, Allahın yol göstermesidir....” cümlesi ara cümle olarak girdiği için metin girift bir hâl almıştır. Çevirenler bu ara cümlenin İslama inanmamak için manevralar yapan Kitap Ehli’nin sözünün devamı olduğunu düşünerek çeviri yapmaktadır. Oysa bu kısım, yüce Allah’ın, Resulullah’a talimatı olup, Kitap Ehline verilecek cevabın ne olduğunu öğreten bir ara cümledir. Kendilerine verilen kitap, hidayet olduğu gibi, aynı şekilde başkasına verilenin de/Kur’anın da hidayet olduğunu ve büyük lütuf olan vahyin Allah’ın elinde bulunduğunu ve onu dilediğine verdiğini belirtmektedir. Nitekim başkaları, “Geçmişte size/atalarımıza verildiği gibi şimdi de (sizden olmayan) birine peygamberlik verildi diye mi yahut mümin-

ler yarın bir gün Rabbinizin buhurunda haksızlığınızı ispat ederler diye mi böyle davranıyorsunuz?” (Mustafa Öztürk, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım) şeklinde bu doğrultuda çevirmektedir.

6- Âli İmran/104: “Siz hayra çağırın, iyi olanı emreden ve kötü olandan sakındıran bir ümmet olun. İşte onlar kurtulanlardır” (3 Âli İmran/104) ayetinin klasik ve çağdaş tefsirlerin genelinde, Müslümanların arasında bu görevi yapacak bir topluluğun olmasını öngördüğü belirtilir ve hayra çağırmanın, iyiliği emretmenin ve kötülükten sakındırmanın aslında bütün Müslümanlar üzerine farz olmakla beraber, bunu bir topluluğun yerine getirmesiyle diğerlerinin üzerinden düşen bir farzı kifaye olduğu anlatılır. Ondan sonra bu görevi yapacak insanların özellikleri ve şartları gündeme getirilir. Örneğin, Elmalılı, Derveze, Seyyid Kutup, R. İhsan Eliaçık, Mahmut Kısa, bu görevi ümmetin içinden çıkacak bir topluluğun yerine getireceğini söyler.

Aynı mantık “Öğüt ver, öğüt vermek yarar sağlayacaksa, Allah’tan korkan öğüt alacaktır. Ama bedbaht olan, ondan kaçacaktır” (87 A’la/9-11) ayetleri için de kullanılmakta ve “Yarar sağlayacaksa öğüt ver. Allah’tan korkan öğüt alacaktır. Bedbaht olan ondan kaçacaktır” şeklinde çevrilmekte ve öğüt vermek, yarar sağlama şartına bağlanmaktadır. Başka bir deyişle, öğüt vermek yarar sağlayacaksa öğüt ver, sağlamayacaksa verme, şeklinde anlamlandırılmaktadır. Gerekece olarak da, Arapça Dilbilgisi kurallarına göre doğru anlamlandırmada şart cümlesi olan “yarar sağlayacaksa” ifadesinin cevabı olması gereken “Allah’tan korkan öğüt alacaktır” anlamındaki cümlenin başında gelmesi gereken cevap harfi olan “fe” harfinin gelmemiş olduğu gösterilir.

Oysa Arap dili kurallarının Hz.Peygamber’in vefatından yaklaşık yüz yıl sonra, Emeviler zamanında Basra’da belirlenmeye başladığı ve dildeki birçok kullanımın bu kuralların dışında kaldığı unutulmaktadır. Bu konularda Basra, Kûfe, Bağdat dil ekolleri arasında büyük görüş farklılıkları olduğunu ilgililer bilirler.

Oysa Peygamber’in görevi öğüt vermek ve uyarmaktır. Fayda verip veremeyeceğini ve kimlerin öğüt alacağını, kimlerin ondan yüz çevireceğini önceden ancak Allah bilir. Onun için öğüt vermeyi peşin olarak fayda verme şartına bağlamak doğru değildir. Zihinler çoğu zaman yanlış oluşmuş bilgilerle bu şekilde yönlendirildiğinde, artık doğrusunu görmek zor olduğu gibi, onu düzeltmek de çok zor olmaktadır.

Oysa Âli İmran/104. ayetinde bu niteliklere sahip bir cemaat, bir topluluk, bir grup değil, bir ümmetin olması istenmektedir. Kısaca, ayet, toptan İslam ümmetinin hayra çağırın, iyi olanı emreden ve kötü olandan sakındıran bir ümmet olmasını istemektedir. Yani, sizler böyle bir ümmet olmalısınız, demektedir. Nitekim M. İslamoğlu bu şekilde çevirirken, Mustafa Öztürk “Siz-

den öyle bir topluluk olsun/ oluşsun” diyerek hem ümmetin arasından bir topluluğun olması hem bütün ümmetin böyle olması anlamına gelecek bir ifade kullanmaktadır. (Kur’anı Kerim Meali, Düşün Yayıncılık, 2011). Ayet, ümmetin içinden bu işleri yapan ve kurtuluşa erecek olan, diğerleri de cehalet içinde yüzerek avucunu yalayan bir ümmet olmasını değil, tümünün böyle olmasını istemektedir. (Bakınız, İslamiyat, Editör, 6/10-13, sayı, 1, 2003).

Şüphesiz İslam Ümmetinin bütün bireyleri gücü ve imkanları oranında dinini öğrenmek ve yaşayıp yaşatmakla yükümlüdür. Otorite de, hayra çağırarak, iyi olanı emrecek ve kötü olandan sakındıracak şekilde vatandaşlarını yetiştirmek, İslam konusunda bilgi ve bilinç sahibi yapmak ve sorumluluk duygusuyla donatmakla yükümlüdür. Çünkü hizmet etmek için seçilen yönetimin, halka götüreceği/götürmesi gereken en büyük hizmet ona dinini öğretmek, uygulamak ve yaşamasının imkanlarını sağlamaktır. Çünkü hayatta halkın huzuru ve ahirette kurtuluşu buna bağlıdır. Bunu yapmayan iktidarların yönettiği toplumların, hergün biraz daha cahiliye toplumuna dönüştüğü görülmektedir. Yönetimin halkın içinden ayrıca uzmanlık derecesinde bir cemaati yetiştirip görevlendirmesi, ümmetin diğer bireylerinin de aynı görevle yükümlü olmadığı anlamına gelmediği gibi, her ikisinin olması da bir birinin olmasının alternatifi değildir.

Ama bütüncül din anlayışı yerine, bölünmüş din anlayışıyla bu görev ümmetin içinden sadece bir topluluğa verilince, farkında olmadan Yahudilik, Hıristiyanlık ve Budizm dinlerindeki gibi din adamı sınıfının oluşmasına zemin hazırlanmakta, ümmetin geneli için de vahiy ve peygamberden önce onları taklit etmekten başka alternatif kalmamaktadır. Bugün Müslümanların; adı geçen dinlerdeki gibi din işlerini yalnız din adamlarına, başka işleri de başka kişilere bırakan laik sistemlere gelip dayanmasının, böylece halkın din konusunda cehalet içinde yüzmesinin ve başka zeminlere kaymasının en büyük sebebi, Müslümanlar arasında öteden beri egemen olan bu anlayıştır. İslami öğretim ve eğitim seferberliği uygulanmayan toplumda, bireyler genel olarak cahil kaldığı gibi, ayette sıralanan işleri yapacak olan topluluk da, istisnalar dışında, tarihte yaşandığı ve günümüzde özellikle medya vaizlerinde görüldüğü gibi, bu görevi ya ihmal etmekte veya korkusundan yahut dünyalık çıkarları için dini yöneticilerin arzularına uygun resmi hizmete mahsus bir din şekline sokmaktadır. Gerçekçi olarak bakarsak, belirttiğimiz şekilde ayetin doğru anlamıyla yetişen ilk kuşaklar dışında, acaba İslam Tarihi’nin bütün dönemlerinde bu niteliklerin dışında kalan veya bu şekilde davranmayan kaç alim gösterilebilir?!

İslam Tarihinde; din adamının yönetimi yönlendirmek yerine, yönetimin din adamını yönlendirdiği ve uygulamalarını meşrulaştırmak için onu bir onay

makamı gibi kullandığını görmek için Şu alıntıdaki gerçeklere bakmak yeterlidir:

“...devletin dinden ayrılmasının imkansız olarak görülmesine rağmen uygulamada devlet, her zaman çıkarları doğrultusunda serbestçe hareket etmiş, gerektiğinde eylemlerini yasallaŐtirmek için dine baŐvurmuŐtur. Dinin szis olan Őeyhulislam ise, bu alanda devlete meydan okumamak koŐuluyla teorik olarak serbest hareket edebilirdi. Devleti denetleyen g, siyasi üstünlüğünü yasallaŐtirmek için Őeyhulislami kullanabiliyordu. (...)”⁴.

yetin ngrdğ İslam mmeti örneğini ilk İslam toplumunda görüyoruz. Bu bilgi, bilinç ve ideal ile eğiten ve yetiŐtiren otorite ve bu potansiyel ile hareket eden o toplum, itihad ve hulul felsefeleri yaparak değil, doğru din bilgisi, akıl ve bilek gücü ile bugün insanlara hayal gibi gelen çok kısa bir zamanda Ermenistan’dan Mısır’a ve Yemen’e kadar bütün orta doğuyu yürek ve coğrafya olarak fethetmiŐ ve kendi iradeleriyle kabul etmeyenler dışında, MslmanlaŐtırmıŐtır. Başka bir deyişle, daha düne kadar onları adam yerine koymayıp baldırı çıplak a bedeviler diye horlayan Sasani İmparatorluğunu yerlebir etmiş ve Mısır’dan Anadolu Toroslarına kadar topraklarını fethettiği Bizans’ın baŐkenti İstanbul’u kuşatmıştır. Söz konusu ayet, böyle bir İslam ümmetinin olmasını istiyor, yoksa cehaletin, sefaletin, kr krne taklidin, boyun eğmenin, dnyacılığın, ıkarlılığın, zorbalılığın, korkaklığın, sorumsuzluğun, saltanatın, idealsizliğin egemen olduğu, Kur’anı anlamak için okumaktan korkan ve ulemanın söylediklerini değerlendirmekten rken, Allah’ın dinini hayatında egemen kılarak izzet ve onurla yaşayan bir toplum olmak için çalıŐmak yerine, iŐgalci emperyalistleri kendilerine ideal örnek ve kurtuluŐ için son sığınak olarak gören sözde Müslüman halklar toplumu değil!

Bu ayetin, genel olarak tefsirlerde anlatıldığı gibi bu iŐler için ümmetin içinden bir topluluğun olmasını değil, bütün ümmetin böyle olmasını öngördüğünü, Resulullah’ın *“Sizden kim bir ktllk görürse eli ile deđerıŐtirsın, gücü yetmezse dili ile deđerıŐtirsın, buna da gücü yetmezse kalbi ile buğzetsin, bu da imanın en alt derecesidir”⁵* hadisi de göstermektedir. lim olanlar dışında; vatandaŐların hayra çağırmasını, iyi olanı emredip kötü olandan sakındırmasını gerçekçi bulmayanlar, acaba Şu veya bu ayrımı yapmaksızın bütün Müslümanların bu görevi yapmalarını Resulullah’ın emrettiğini görmüyorlar mı?

Evet, herkes bilgi, beceri ve kabiliyetinin elverdiği ölçüde, bu ve başka işleri yerine getirip başarılı olabilir. Okur-yazar olmayan bir anne babanın bile gerek çocuklarına, gerekse çevresindeki kişilere Kur’an’ı okumayı ve anlamaya çalıŐmayı, abdest alıp namaz kılmayı, boy abdesti almayı, üstünü baŐını temiz tutmayı, oruç tutmayı, ahlaklı edepli konuŐmayı, büyüklerine sayđı, küçüklerine sevgi göstermeyi, ergin bir bayan ise örtünmeyi, iffetli ve ahlaklı

davranmayı, sigara ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklardan uzak durmayı, öğrenci ise derslerinde, işçi ise işinde başarılı olmayı tavsiye edebileceği, çevreyi kirleten, komşularını rahatsız eden kişileri uyarabileceği gibi birtakım yönlendirmelerde bulunabileceğini, kısaca hayra çağırıp iyi olanı emredeceğini ve kötü olandan sakındırabileceğini herhalde kabul ederiz.

Nitekim M. Hamidullah “bir toplum olsun” şeklinde çevirirken, Elmalılı, ayetteki “*min*” harfinin, bölümü belirtme/baziyet anlamında değil, tümü belirtme/külliyet anlamında olduğunu ve İslam ümmetinin tümünün bu işleri yapan bir ümmet olması gerektiğini belirttiğini söyledikten sonra, kendisini kültürel yönlendirmenin etkisinden kurtaramayarak dönüp bu işin farzı kifaye olduğunu ve bir topluluğun yerine getirmesiyle bu görevin gerçekleşeceğini söyler. (Âli İmran/104. ayetin tefsirine bakınız).

Oysa bu ayetten altı ayet sonra Allah, İslam ümmetinin niteliklerini sayarak “*Siz, insanlar için ortaya çıkarılan, iyi olanı emreden, kötü olandan sakındıran ve Allah’a inanan en hayırlı ümmet oldunuz*” (3 Âli İmran/110) diyerek bütün ümmetin bu niteliklere sahip olduğunu ve böyle olması gerektiğini belirtir. 104. ayeti yönlendirici kültürel bilgiler doğrultusunda anlayıp din anlayışını parselleyenler hemen arkasından gelen 110. ayete baksalardı, anlayışlarının doğru olmadığını görürlerdi.

7- Âli İmran/154: Ali İmran/154 ayetinin son bölümü meallerde ya anlaşılmayan bir şekilde yahut yanlış olarak çevrilmektedir. Mesela, “*Evlerinizde olsaydınız, baklarında ölüm yazılı olan kimseler, yine de devrilecekleri yere varırlardı*” (Hüseyin Atay, Mahmut Kısa), “*Evlerinizde kalmış olsaydınız bile, öldürülmesi takdir edilmiş olanlar, öldürülüp düşecekleri yerlere kendiliklerinden çıkıp giderlerdi*” (Diyanet/Heyet, M. Esed, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım, M. Öztürk, M. Sait Şimşek), “*Evinizde olsaydınız bile ecel kapıyı çalınca yapacağımız bir şey yoktu*” (R. İhsan Eliaçık), “*Onlara de ki, evlerinizde bulunsaydınız bile, alınlarına öldürülme yazılmış olanlar, öldürülüp düşecekleri yere giderlerdi*” (T. Koçyiğit), vs.

Ayetteki “*evinizde olsaydınız*” denilen kişiler, Uhut savaşında şehit olanların adına gûya üzülerek, bunların savaşa karar verenlerin yüzünden öldürüldüklerini söyleyen ve savaşa katılmamak için bahane arayan münafıklardır. “*kütibe aleyhimu'l-katlu*” (öldürmeleri takdir edilenler) de savaşta müminleri şehit eden müşriklerdir. Nitekim Hamidullah “evlerinizde olsanız bile, kendilerine öldürülme yazılanları/öldürülenleri ölüm yataklarında bulur.” şeklinde çevirir.

Buna göre ayetin bu bölümünün doğru çevirisi “*Onlara söyle: Evlerinizde de olsaydınız öldürmesi kararlaştırılmış/öldürecek olanlar/düşman, öldürülenlerin (şehitlerin) yataklarına kadar gider onları öldürürdü.*” şeklinde olsa gerektir.

8- Nisa/34: Nisa/34. ayetin meal ve tefsir yazarları için günümüzde aşılması zor bir eşik halini aldığı, içindeki ‘*darabe*’ fiilinden dolayı anlamının yerden yere vurulduğu görülmektedir. Bu sıkıntı ile “darabe” fiili sevmek, dövmek, tokatlamak, ayırmak, boşamak, çiftleştirmek, evi terketmek, evden çıkarmak gibi değişik şekillerde çevrilmektedir.

Şüphesiz ayetin belirttiği cezanın uygulanabilmesi için haklı ve makul çok önemli bir sebebin olması gerekir. Bu da elbette geleneksel yorumlarda seslendirilen kocanın paşa gönlünü yapmak için her yatağa çağırıldığında kadının evet dememesi, aile içi çekişmeler, dikleşmeler, çatışmalar veya töresel ve yöresel sebepler yahut erkeğin tahakküm etme arzusu değil, olsa olsa nihai çözüm olarak dövmek gibi sevimsiz bir çareye başvurmayı gerektirecek yahut meşru kılacak dinin, aklın, ahlakın ve hukukun kabul etmediği ahlaksızlık gibi bir sebepten başkası olamaz⁶.

İffetli kadınlara iftira atma ve zina etmenin cezasında olduğu gibi yetkili makamların uyguladığı bir ceza da olsa bir insana vurmanın sevimli bir fiil olduğu söylenemez. Onun için günümüzde sözkonusu ayette geçen ve özellikle batılılaşan toplumun modern zevkini tatmin etmediği anlaşılan “*darabe*” fiilini bu sevimsiz anlamdan kurtarmak gerektiği düşünülmekte ve başka alternatifler üretilmektedir. Mesela “*darabe*” kelimesinin “*döğmek*” anlamının yanında, *ayırmak*, *boşamak* vd. anlamlara da geldiği belirtilerek şöyle değerlendirilir:

“Veya *darabe*’nin alternatif anlamıyla, “ayırın” yahut “ısrarcı olmayın”. *Darabe*, Kur’an’da getirmek, gezmek, mühürlemek, itmek, mahkum etmek” anlamlarında kullanılır. *Darabe* fiili, “*darabe’d-debru beynena*” örneğinde olduğu gibi, Arapça’da “iki şeyi birbirinden ayırmak” anlamında da kullanılır. (Tacu’l-Arus).

Kur’an’da *vurma*’nın tüm türleri yer alır, fakat bunların hiçbirinde *darabe* fiili ve türevleri kullanılmaz. “yanağa tokat”, *sakket* (51/29), “yumruk” *vekezebu* (28/15), “kamçılılamak, çırpamak” *ebuşsu* (20/18), “boynunu vurmak” *kata’a* (69/46).

Rasulullah hiç kadın dövmemiş ve dövülmesine de izin vermemiştir. “*Siz eşlerinizi köle döver gibi dövmekten hiç utanmıyor musunuz? Gündüz dövüp gece birlikte oluyorsunuz öyle mi?*” (Buhari, nikah, 93). “*Allah’ın hizmetkârlarını hiçbir zaman dövmeyiniz.*” (Ebu Davud, Nesai, İbni Mace, Ahmed B. Hanbel). Rasulullahın eşlerinden bazıları maddi sıkıntıları gerekçe göstererek şiddetli geçimsizliğe sebep olunca, Hz. Peygamber onları dövmeyi hiç düşünmemiş, Kur’an da bu durumda “dövmeyi” değil, boşamayı, bir başka ifade ile, ayrılmayı tavsiye etmiştir. (bkz. 33 Ahzab/28-32).

Ayetin iniş sebebi konusunda farklı birçok rivayet vardır. Taberi'ye göre bu ayetin iniş sebebi, kocası tarafından tokat yiyen bir kadının (Habibe binti Zeyd) Rasulullah'a başvurması üzerine Rasulullah'ın aynı şiddette bir tokadın da kadın tarafından kocasına atılması hükmünü vermesidir. Bu ayet inince Rasulullah "Ben bir şey diledim, Allah ise başka bir şey, şüphesiz Allah'ın dilediği daha hayırlıdır." demiştir. Kur'an, Rasulullah'ın hükmünü onaylamamıştır, fakat burada dikkat çekici olan, Rasulullah'ın, kocasından yediği bir tokada karşılık, bir kadına aynı şiddette tokat atma hükmünü vermiş olmasıdır⁷⁷.

Bir başkası da *darabe* kelimesinin sözlükte verilen anlamlarını sıralayarak bu kelimenin geleneksel anlamlandırılmadığı gibi *vurmak* değil, *ayırma* anlamında olduğunu söylemekte ve gerekçelerini şöyle açıklamaktadır:

"Şu halde "kadınları dövün" ayeti olarak meşhur olan bu ayet "ikişer, üçer, dörder..." ayetinin evliliklerin giderek çoğaltılmasını değil, giderek azaltılmasını amaçlaması gibi, kadın dövme olaylarının terk edilmesini de hedeflemektedir. Hz. Peygamberin, "*Bütün gece, Muhammed ailesinin etrafında her biri kocasından şikayet eden yetmiş kadın dönüp dolaştı. Hâlbuki kadınlarını dövenlerin, hayırlı bir kimse olduğunu göremezsiniz.*" (İbni Mace, Ebu Davud) hadisinden de anlaşılacağı gibi, o dönemde de kadınlar dövülmekte ve artan şikayetler üzerine inen ayetlerde şiddetli geçimsizlik yaşayan ailelere gayet makul yol ve yöntemler gösterilmektedir. Zaten dövülmekte olan, bu yüzden koşup Peygambere gelen ve bütün gece onun evinin etrafında şikayetler yağdıran "mağdur" kadınlar için, bir de gelen ayetlerde "Onları dövün, dövmeye devam edin." denir mi? Bu olacak şey midir? Burada oturup konuşmadan, bir müddet yatağını veya odasını ayırma gibi gayet insani yöntemlere başvurmadan, tek bildiği "karnından sıpayı, başından sopayı eksik etmeyeceksin" olan o günkü Arap toplumunu medenileştirmenin amaçlandığı apaçık ortadadır. Bu ayetten sonra ne gibi gelişmeler olduğuna baktığımızda, bizzat Hz. Peygamber'in ömrü boyunca evli olduğu hanımlara tek bir kez bile el kaldırdığı görülmemiştir. Bir ara hanımlarıyla sorun yaşayınca önce onlarla konuşmuş, sonra yatağını ayırmış ve bir müddet (iki ay kadar) onlardan ayrılmıştır. Sonra anlaşma sağlanınca tekrar dönüştür. Ayete verdiğimiz meal de onun bu uygulamasına dayanmaktadır.

Yine ayette geçen '*darb*' kelimesini dövmek olarak anladıktan sonra bunu yumuşatmak için kılı kırk yaran "utangaç" yorumlar yapıldığını, sonunda bunun artık bildiğimiz anlamda "evire çevire dövmek" olmaktan çoktan çıktığını görüyoruz. Örneğin "Etki ve iz bırakmayacak, kemiğini kırmayacak, herhangi bir uzvunu çirkinleştirmeyecek, dürtmek ve benzeri şekilde olacak... (Kurtubi); peş peşe aynı yere vurulmayacak, güzellik mahalli olan yüze vurulmayacak, kırk vuruştan fazla olmayacak... (Şafii); asla ölümüne sebebi-

yet vermeyecek, kamçı ve sopa ile olmayacak, bükülmüş mendil gibi bir şeyle olacak...” (Razi) vs. Şimdi ister istemez mantık şu soruyu sordurur: Bir adam sinirli bir halde bunlara nasıl dikkat edecek? Eğer böyle olcaksa dövmenin caydırıcılığı kalır mı? Bu bir anlamda “dövmecilik oynama” gibi bir şey olur. Böyle yapmak yerine kelimenin içeriğinde zaten var olan “bir müddet ayrılma, ayrı kalma” (boşanma değil, henüz boşanma yok) olarak mana vermeye neden yanaşılıyor? Üstelik, dövmenin hiç de hayırlı bir şey olmadığını söyleyen yığınla rivayet ve görüş varken. Bizzat Hz. Peygamber, ayette geçen ifadeyi “bir müddet ayrılma” olarak uygulamışken. Hiçbir zaman hanımlarına tek bir “fiske” bile vurmamışken.⁸

Şu halde tıpkı evlenme, içki, zina ayetlerinin aşama aşama ve belirlenmiş bir hedefe doğru gitmesi gibi şiddetli geçimsizlik yaşayan ailelerin nasıl tekrar anlaşacağını düzenleyen bu ayet de “kadınlarını döven” herhangi bir toplumu aşama aşama dövmeden vazgeçirip 1- Konuşarak, anlaşarak, 2- Olmazsa odaları ayırarak, 3- O da olmazsa bir müddet ayrı kalarak, 4- O da olmazsa hakemler devreye sokarak, 5- Nihayet boşanmayı da bir yol olarak gösterecek; onu da iki ile sınırlandırıp, üçüncü bir geri dönme hakkı da vererek gayet makul yol yöntem gösteriyor. Şiddetli geçimsizlik yaşayan aileler için Kur’an’ın gösterdiği böylesi “beş aşamalı çözüm planının” nesine itiraz edilebilir? Zaten dünyanın neredeyse tüm medeni hukuk mahkemelerinde uygulanmaya çalışılan bu değil mi?⁹

Doğrusu, her iki yazarın ve başkalarının¹⁰ yaptığı açıklamalar gönül okşayan ve modern toplumun zevkine de uyan güzel anlatımlar olmakla beraber, dil yönünden aynı şekilde isabetli olduğunu söylemek ne yazık ki zordur. Çünkü yalın olarak kullanıldığında¹¹ sadece “*murdu*” anlamına gelen ‘*darabe*’ fiilinin, *darabe fi’l-ardi* (yola düştü, dolaştı) (Bakara/273, Ali İmran/156, Nisa/94, 101, Maide/106), *darabe anbu’z-zikera* (öğüt vermeyi yahut hatırlatmayı bıraktı) (Zuhruf/5), *darabe/adrabe ani’l-ameli* (işini bıraktı, terk etti, grev yaptı) (Zuhruf/5. ayetindeki anlamla ortaklığı), *darabe ala üzünihi* (işitmez ve duymaz yaptı, uyuttu)(Kehf/11), *darabe ala yedibi* (engel oldu) (Kehf/11.ayeteki anlamla ortaklığı), *darabe ala’-âleti* (müzik enstrümanı çaldı) (Bakara/61, Ali İmran/112), *duribe beynehum bi sûrin* (araya duvar çekildi) (Hadid/13), *darabe lebu ecelen* (birine/bir işe süre/tarih belirledi), *darabe meselen* (örnek verdi, deyim söyledi) (İbrahim/24, 45, Nahl/74, 75, 76, 112, İsra/48, Hac/73, Ankebut/43, Rum/28, Furkan/9, 39, Yasin/78, Rum/58, Zuhruf/57, Zümer/27, 29 vd), *darabe lebu tarîkan* (birine yol açtı)(Taha/77), *darabe bilhâiti/arda’l-hâiti* (duvara çaldı, reddetti), *darben bi’l-yemin* (sağ elle/şiddetle vurdu) gibi ancak edatlar ve başka kelimelerle birlikte kullanıldığı zaman başka anlamlara gelebileceğini hesaba katmadan, “*ablak-sızlığı bırakmayıp dikleşen kadını dövdünüz*” anlamındaki ayette geçen “*darabe*”yi “*birbirinden ayırınız*,

boşayımız” şeklinde anlaması ve değerlendirmesi¹² isabetli olmadığı gibi, başkalarının dişi hayvanın damızlık hayvanla çiftleştirilmesi anlamından hareketle *darabe* fiili için yaptığı “*ikisini çiftleştirmiz*” yahut “*başbaşa bırakımız*” gibi uçuk yorumlarını da doğru bulmadığımızı söylemeliyiz. Çünkü İslamoğlu hocanın “*darabe’d-debru beynene*” örneğindeki *darabe* fiili iki şeyi direkt ayırmak anlamında değil, arada duvar, set, sur vd. bir şey çekerek ayırmak anlamına gelir ki bu da eşleri ayırmak anlamında değil, olsa olsa aralarına bir engel koymak anlamına gelir. Çünkü örnekte fiilin nesnesi direkt eşler değil, belirtilmeyen mesela hâitan (duvar), mânian-hâcizen (engel), sûran (sur), sedden (set), hicâben (perde) vd. nesnelere dir. Yani zaman bunlardan birini aramızda engel yaptı, anlamındadır. Oysa ayette “*bunne*” zamiri *darabe* fiilinin doğrudan nesnesi olup “*onlara vurun*” anlamındadır. Onun için *darabe’d-debru beynene* örneğinin doğrudan eşleri boşamak yahut ayırmak anlamında kullanılması isabetli olmasa gerektir.

Aynı şekilde İhsan Eliaçık’ın yaptığı açıklama gayet güzel ve ikna edici olmakla beraber, *darabe* fiili için verdiği örnekler onun yalın anlamını değil, ancak edatlarla veya *örnek vermek* anlamındaki kullanışını yahut “*boyunların üstüne vurun/kafalarını koparın/ayırın, onların bütün parmaklarını vurun/koparın/ayırın*” (Enfal/12) ayetindeki gibi vurarak bir şeyi kesmek, koparmak, ayırmak, anlamını belirtmektedir. Bu durumda ayetteki “*idribûbunne*” fiilinin iddia edildiği gibi “*ayırmak*” anlamında olabilmesi için kadınların kendilerine vurarak parçalara ayırmak veya bölmek gerekir. Onun için ayette yalın olarak kullanılan *darabe* fiili için yapılan bu açıklamalar zorlama olup dil yönünden isabetli görünmemektedir.

Ayette kullanılan *darabe* fiilinden “*eşleri geçici olarak ayırmak*” anlamını çıkarabilmek için dilin buna elverişli olması gerektiğini unutmamak gerekir. Değilse, hırsızın elinin kesilmesini öngören ayetin anlamını günümüz zevkine uydurmak için “*jilet veya bıçakla hırsızın elini çizerek kanatın*”¹³ yahut “*ihtiyaçlarını gidererek hırsızlık yapmalarını önleyin*” şeklinde hem dil yönünden hem cezanın caydırıcılığı yönünden doğru olmayan bir değerlendirme ortaya çıkar. Bu da Eliaçık’ın haklı olarak eleştirdiği yumuşatma operasyonlarından başka bir şey olmaz.

Diğer yandan, Hz. Peygamberin eşlerini dövmek bir yana, onlara bir fiske bile atmaması, eşleri ile arası bozulduğunda onlar değil, kendisinin evden ayrılıp uzun süre mescidin bir tarafında ikamet etmesi ve daha sonra eve dönmesi ve kadınları dövmekten erkekleri sakındırması, dövmekten zevk alan psikopat kişiler dışında, elbette kimsenin bir diyeceği olmayan ideal örnek uygulamalardır. İdeal olan, işi dövme aşamasına getirmeden anlaşamayan eşlerin tıpkı Hz. Peygamberin yaptığı gibi yapması ve kırıp dökmeden yahut kimseyi incitmeden sorunlarını çözmesidir. Bunu gözardı etmenin

yahut Peygamberin uygulamasını aşarak kraldan fazla kralcılık yapmanın kabul edilebilir bir gerekçesi olamayacağı gibi İslam’la bir ilgisi de bulunmamaktadır. Üstelik bu anlatımlar İslam’ın sempatik gösterilmesi ve toplumun/çağın zevkini okşaması açısından da çok yerinde şeylerdir. Ancak bunların birer gerçek olması *darabe* fiilinin anlamını değiştirmedeği gibi, ayetin hükmünü de iptal etmiş yahut yeniden üretilebilir yapmış değildir. Kişi ayetin söylediği gibi uygulama yaptığında acaba Kur’an’a aykırı mı davranmış olacaktır?

Yapılan araştırmalarda ülkemizde her yüz kadından birinin şiddet gördüğü sonucunu değerlendirerek “*Kadına vurmamış, kadınlara iyi davranılmasını istemiş, kadınlarını dövenler iyileriniz değildir, demiş, onlar size Allah’ın emanetidir, kadınlara iyi davranın, onlar hakkında Allah’tan korkun, buyurmuş, eşleriyle sorun yaşadığında eşleri yerine kendisi evi terk ederek mescitte uzun süre ikamet etmiş bir peygamberin ümmeti olan Müslümanlar için bu oran korkunçtur.*”¹⁴ diyen H. Karaman, bir taraftan Nisa/34. ayetin yerel ve kültürel bir bağlamla ilgili olduğunu çağırıştıran bir değerlendirme yaparken, diğer taraftan Hz.Peygamberin uygulamasının ayeti neshetmediğini şöyle belirtir:

“Bize göre bu ayette, kadının aile hukukunu çiğnemesi halinde bir ıslah tedbiri olarak başvurulabilecek belli başlı yolların insanlığın tecrübeleri ve özellikle içinde yaşanan toplumun örf ve adeti dikkate alınarak zikredilirken, “kocanın karısını dövmesi” eylemine de yer verilmiş olmakla beraber, bu uygulama Hz. Peygamber tarafından toplum ıslah edilerek, insanın ve özellikle zevcenin dövülemeyeceği ifade ve telkin edilerek kötülenmiş, “iyi bir kocanın karısını dövemeyeceği” kaidesi bu yakışıksız davranışın önüne bir set olarak konmuştur. *Burada Sünnet, ayeti neshetmemiş, yerelliğini ve kültürel bağlamını açıklamıştır*”¹⁵.

Kaldı ki yazarların iddia ettiği gibi *darabe* fiili ‘ayırma’ anlamında olsaydı, Resulullah kendisi evden ayrılmayıp eşlerini evden ayırır ve başka yerlere gönderirdi. Çünkü *ayırma* anlamında olduğu söylenen fiilin nesnesi olan “*hunne*” zamirinin muhatabı erkekler değil, kadınlardır. Yani nereye veya kimin evine gönderileceklerse, yetkililer onları evden ayırır ve gidecekleri yere gönderirlerdi. Hz. Peygamber’in kadınlar yerine kendisinin evden ayrılması onun bir âlicenaplığı olmakla beraber yazarların yaptığı yoruma herhalde haklılık kazandırmamaktadır. Değilse, kadınlarına karşı serkeşlik eden erkeklerin günümüzde mahkeme kararıyla geçici olarak evden uzaklaştırıldığı gibi, kadınların yerine erkeklerin kendilerinin evden gönderilmesi gerekecektir.

Diğer yandan, R. İ. Eliaçık’ın açıklamaları arasında verdiği “*Bütün gece, Muhammed ailesinin etrafında her biri kocasından şikayet eden yetmiş kadın dönüp doluşt.*

Hâlbuki kadınlarını dövenlerin, hayırlı bir kimse olduğunu göremezsiniz.” (İbni Mace, Ebu Davud) rivayetinin ne derece sahih olabileceğini anlamak zor olmasa gerektir. Çünkü rivayet, Ömer Özsoy’un “Kur’anın bu ayette, eşiyile arasında bir sorun çıktığında (...) bir tedbir olarak dayağa başvuran adamlara hitap ettiğini ve onlara daha insani çözüm yolları önerdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu inceliği gözardı etmek, Kur’an’ın erkek muhataplarının tamamının gece gündüz eşlerine dayak atan adamlar olduğu gibi, tarihsel gerçekle bağdaşmayan bir yargıya veya Kur’an’ın muhatapları arasındaki bütün evli erkeklere, gerektiğinde eşlerini dövmelerini salık verdiği gibi bir yanlış anlamaya yol açabilmektedir.”¹⁶ dediği gibi, Medine adına yakışan medeni bir toplumun hayatından çok, sanki bir mahalle kavgasını veya bir savaş sahnesini canlandırmaktadır. Herhalde Medineli erkekler ve kadınlar “medeni” sözcüğünün karşıtı olarak o kadar da bedevi, yabani, medeniyetsiz ve barbar bir toplum değildi. Üstelik Nisa suresinin Medine döneminin son yıllarında indiğini ve o güne kadar ashabın varsa bedevilik yahut ilkelikten kurtulup medeni bir toplum olduğunu kimse inkar edemez. Rivayete bakılırsa, Medine’nin erkekleri sanki işlerini güçlerini bırakmış ve kadınlarını dövmek için seferber olmuş da gece boyunca yetmiş kadın kocalarından şikayet etmek için Resulullahın ailesinin etrafında dönüp dolaşmıştır. Bunun akla, mantığa, ahlaka ve İslami sorumluluğa uymayan bir anlatım olduğu açıktır. Onun için rivayetin bu haliyle kabul edilebilir bir yanı yoktur.

9- Nisa/159: “*Kitap Ehli’nden, ölmeden önce, ona inanmayacak yoktur ve kıyamet günü onlar hakkında şabit olur.*” (4 Nisa/159) ayeti, meallerde Kitap Ehli’nden herkesin ölmeden önce Hz. İsa’ya inanacağı yahut inanmadan ölmeyeceği, şeklinde çevrilmekte ve açıklanmaktadır. Geleneksel anlayışa göre “*bibi*” kelimesindeki “*o*” zamirinden maksat, Hz. İsa’dır ve “*mevhibi*” kelimesindeki “*o*” zamirinden maksat da Kitap Ehli’nden herkeştir. Buna göre Kitap Ehli’nden herkes can verirken ölmeden önce gözündeki perde kalkacağından (neden ve nasıl kalkacaksa?) gerçeği görüp anlayacak (o ana kadar bilmediği ve kabul etmediği gerçeği nasıl anlayacak ve kabul edecekse!) ve Hz. İsa’nın Allah’ın kulu ve resulü bir peygamber olduğunu, onun oğlu veya ortağı olmadığını anlayıp; kendisine doğru olarak iman edecektir. Ancak ölüm anında yapılan iman Allah tarafından geçerli sayılmadığından ve sahibine yarar sağlamadığından (Enam/158, Mümin/84-85) bu iman onlara yarar sağlamayacaktır. Hz. İsa da kıyamet günü Kitap Ehli’nin gerçekleri gözardı ettiğini, tebliğ ettiği vahyi değiştirip saptırdıklarını, kendisini ve annesini tanrılaştırdıklarını söyleyerek 5 Maide/167-167 ayetlerinde konuştuğu gibi aleyhlerinde tanıklık yapacaktır, denilir.

Oysa “*Ölmeden önce Kitap Ehli’nden ona inanmayacak kimse yoktur ve kıyamet günü onlar hakkında şabit olur.*” (4 Nisa/159) ayetinde sözkonusu olan kişi Hz.

Muhammed olup her iki zamirden maksat da Hz. İsa değil, Hz. Muhammed'in kendisidir. Âyet, son peygamber olarak Kitap Ehli'nden herkesin ölüm gelmeden önce Hz. Muhammed'e inanması gerektiğini haber kipiyle belirtir. Buna göre âyet, "*Kitap Ehli'nden herkes, ölmeden önce, ona (Muhammed'e) mutlaka inanmalıdır*" anlamında olmaktadır. Haber kipinde olan ayetin istek kipinde emir anlamında olduğunun karinesi/delili de Hz. Muhammed'e diğer insanların inanmakla yükümlü olduğu gibi, Kitap Ehli'nin de ona inanmakla yükümlü olduğunu belirten 5 Maide/15, 19; 57 Hadid/29 gibi âyetlerdir. Çünkü ayetin bağlamı budur.

Âyetin bağlamı, "Allah'ı ve peygamberlerini inkar eden, Allah'la peygamberlerinin arasını ayırarak "bir kısmına inanır bir kısmını inkar ederiz" deyip ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kafir olanlardır. Kafirlerle ağır bir azap hazırlamışızdır. Allah'a ve peygamberlerine inanıp, onlardan hiçbirini ayırmayanlara, işte onlara Allah ecirlerini verecektir. O, bağışlar ve merhamet eder. Kitap Ehli, senin kendilerine gökten bir kitap indirmeni isterler. Musa'dan bundan daha büyüğünü istemişlerdi ve "Bize Allah'ı apaçık göster." demişlerdi. Zulümlerinden ötürü onları yıldırım çarpmıştı. Belgeler kendilerine geldikten sonra da buzağıyı tanrı edindiler, fakat bunları affettik ve Musa'ya apaçık bir hüccet verdik, söz verip tutmalarına karşılık Tur dağına üzerlerine kaldırdık ve onlara: "Kapıdan secde ederek girin" dedik, "Cumartesi aşırı gitmeyin" dedik, onlardan sağlam bir söz aldık. Sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın ayetlerini inkar etmeleri, peygamberleri haksız yere öldürmeleri, "Kalplerimiz perdelidir" demelerinden ötürü Allah, evet, inkarlarına karşılık onların kalplerini mühürledi, onun için bunların ancak pek azı inanır. Bu, bir de inkarlarından Meryem'e büyük bir iftirada bulunmalarından ve: "Meryem oğlu İsa Mesih'i, Allah'ın elçisini öldürdük" demelerinden ötürüdür. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar, fakat onlara öyle göründü. Ayrılığa düştükleri şeyde kesinlikle şüphededirler, bu konudaki bilgileri ancak zanna uymaktan ibarettir, kesin olarak onu öldürmediler, bilakis Allah onu kendi katına yükseltti. Allah güçlü'dür, hakim'dir. *Ölmeden önce Kitap Ehli'nden ona inanmayacak yoktur ve kıyamet günü onlar hakkında şahit olur.* Yahudilerin haksızlıklarından, çoklarını Allah yolundan alıkoymalarından, yasak edilmişken faiz almalarından ve insanların mallarını haksızlıkla yemelerinden ötürü kendilerine helal kılınan temiz şeyleri onlara haram kıldık. Onlardan inkar edenlere, elem verici azap hazırladık. *Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlar ve müminler sana indirilene ve senden önce indirilene inanırlar, namaz kılanlara, zekat verenlere, Allah'a ve ahiret gününe inananlara, elbette büyük ecir vereceğiz.*"(4 Nisa/150-162) ayetler grubu olup kitap ehli'nden ilimde derinleşmiş olarak peygamberler arasında ayırım yapmadan Muhammed'e inananlar dışında, Kitap Ehli'nin peygamberler arasında ayırım yaparak Muhammed'e inanmadıklarını, zaten geçmişte sicillerinin çok

kötü olduğunu ve bundan dolayı Allah tarafından çok kez cezalandırıldıkları gibi Muhammed'e inanmadıklarından dolayı da cezalandırılacaklarını anlatan bağlamdır.

Âyetlerin bağlamına bakılırsa, "Ölmeden önce Kitap Ehli'nden ona inanmayacak yoktur ve kıyamet günü onların bakında şabit olur." ayetinin konusu, Hz. İsa ve Kitap Ehli'nin ölmeden önce İsa'ya inanması değil, Hz. Muhammed olup Kitap Ehli'nin ölüm gelmeden önce ona da inanması gerektiği konusu olduğu görülür.

Önce, Kitap Ehli'nin inanmak için Muhammed'den kendilerine gökten bir kitap indirmesini istedikleri, böylece işi yokuşa sürdükleri belirtilir. Burada bir parantez açılarak olumsuz tavırları ve bundan dolayı gördükleri cezalar anlatılır. Bunlar daha önce Allaha inanmalarını isteyen Musa'dan daha büyük bir istek olarak Allahı kendilerine göstermesini istedikleri gibi Kur'an'a inanmalarını isteyen Muhammed'den de Kur'an'ın gökten indiğini kendilerine göstermesini istemektedirler.

Ardından ikinci bir parantez açılarak onların Meryem ve İsa konusunda da ne kadar yanlış inandıkları ve kötü davrandıkları belirtilir. Sonra her iki parantez kapatılarak işi yokuşa sürmek için gökten kendilerine bir kitap indirmesini istedikleri Muhammed'e ölmeden önce mutlaka inanmaları gerektiği, nitekim onlardan bilgi sahibi olup gerçeği kavrayanların diğer müminlerle beraber Kur'an'a ve ondan önce indirilenlere inandıkları belirtilir.

Özetlersek, âyetler grubunun ana konusu, Musa veya İsa olayı değil, Kitap Ehli'nin Muhammed'e mutlaka inanmaları gerektiği konusudur. Bu bağlam içinde Musa ve İsa ile ilgili olayların anlatılması, inanma konusunda Kitap Ehli'nin olumsuz tavırlarını ve bozuk sicillerini göstermek içindir. Musa ve İsa'dan sözedilmesi kitap ehlinin onlara karşı olumsuz tavırlarını anlatmak için verilen birer örnektir. Buna göre ayetin anlamı, Kitap Ehli'nden herkes, ölmeden önce, Muhammed'e inanmakla yükümlüdür ve kendisine inanıp inanmadıkları konusunda kıyamet günü onların hakkında şahitlik edecektir, şeklindedir.

Kitap Ehli'nin bugün yüzde doksan dokuzunu oluşturan Hıristiyanların yanlış da olsa, ölmeden önce zaten Hz. İsa'ya inandığı göz önünde bulundurulursa, âyetin ona tekrar inanacaklarını söylemesinin ve kıyamet günü aleyhlerine şahit olacağını belirtmesinin tutarsızlığı karşısında, söz konusu ayette kastedilen kişinin Hz. İsa değil, Hz. Muhammed olduğu anlaşılır. Kaldı ki geleneksel anlayışı savunanların söylediği şekilde âyete bir anlam verilecekse, içindeki zamirlerin İsa yerine, Muhammed'e gitmemesi ve ölmeden önce ona inanmaları gerektiği halde inanmadıklarından Muhammed'in onların aleyhine şahitlik yapması, şeklinde anlaşılması için bir sebep yoktur.

Diğer taraftan, Kitap Ehli'nden herkesin ölmeden önce İsa'ya mutlaka inacağı söyleniyor. Oysa âyette söz konusu edilenler, hıristiyanlar değil, hem Musa'ya hem Meryem'e hem İsa'ya karşı olumsuz tavır sergileyen yahudilerdir. Zaten Kur'an, Kitap Ehli ifadesini genellikle yahudiler için kullanmaktadır. Onun için âyeti, Hıristiyanlardan herkesin ölmeden önce ona inacağı, şeklinde anlamak doğru değildir.

Nitekim bunu gören Mustafa Öztürk "İsa'yı çarmıha gererek öldürdüklerini iddia eden Yahudilerden her biri son nefesini vermeden önce İsa'nın bu şekilde ölmediği gerçeğine kesinlikle inanmıştır..."(Kur'anı Kerim Meali) diyerek Kitap Ehli'nden herkesten maksadın o gün İsa'nın öldürüldüğünü iddia eden Yahudiler olduğunu ve bu işin geçmişte olup bittiğini söyler. Oysa ayette söz konusu edilenlerin yahudiler olduğu doğru olmakla beraber bunların o gün yaşamış ve ölmüş yahudiler olduğu ise delilden yoksundur.

Şüphesiz Hz. İsa, Allah tarafından kurtarıldıktan sonra ömrünün sonuna kadar yaşamış ve bu süre içinde peygamberlik görevini yerine getirmiştir. Onun için geleceğini söyleyen rivayetlerdeki Hz. İsa'nın işlevini tamamlamadan dünyadan göçtüğü ve bu kaybının telafisi için Allah'ın onu ikinci kez dünyaya getireceği söylemi mitolojik bir varsayımdan öteye geçmez. Çünkü Hz. İsa ölünceye kadar sağlığında İncil'in vahyinin tamamlanıp onu insanlara tebliğ etmiş olması gerekir. Zira İncil'in vahyi ve tebliği tamamlanmadan, yani risalet insanlara ulaştırılmadan öldürülmekten kurtarıldıktan hemen sonra İsa'nın ölmüş/kaybolmuş olması ve peygamberlik görevinin yarıda kalması düşünülemez. Zira vahiy ve peygamber göndermekten amaç olan "insanların Allah'a karşı bir hüccetlerinin olmaması" (4 Nisa/165) hedefi gerçekleşmemiş olur.

Nitekim "Meryem oğlunu da, annesini de ayet/delil yaptık. Her ikisini de, pınarı bulunan, oturmaya elverişli yüksekçe bir yere yerleştirdik." (23 Müminun/50) ayetinin asmak ve öldürmek isteyenlerin elinden kurtulduktan sonra Hz. İsa'nın annesi ile beraber pınarı olan, oturmaya elverişli yüksekçe bir yere yerleştikleri ve eceliyle ölünceye kadar yaşamaya devam edip vahyi tebliğ ettiğini söylemektedir. Buranın Meryem'in halktan ayrılıp doğum yaptığı yer olması gerekir. Çünkü o sırada henüz İsa yoktu.

10- Enam/75-83: Bu ayetler İbrahim'in yıldızları, Ayı ve Güneşi görünce onları önce kendi rabbi olarak kabul etmesi, sonra battıklarını görünce onların rab olamayacağını anlaması ve kendi aklıyla Allah'ın varlığını bulması şeklinde çevrilir ve vahiyle muhatap olmasa bile bir insanın Allah'ın varlığını aklıyla bulması gerektiğine delil olarak gösterilir.

Oysa ayetlerde anlatılanlar, Babil'de gezegenleri tanılaştıran toplum ile İbrahim'in yaptığı bir tartışmadır. İbrahim, tartışma üslubu ile onlara, "Bir an

için bu gezegenlerin iddia ettiğiniz gibi tanrı olduğunu varsayalım, gördüğünüz gibi her biri doğuyor ve batıyor, böyle doğan ve kaybolan şeyler tanrı olabilir mi?” diyerek gezegenlerin ilah olamayacağını anlatmaya çalışmaktadır. (bkz. Mahmut Kısa, Kısa Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali).

Nitekim ondan sonra Yüce Allah “Bu, halkına karşı İbrahim’e verdiğimiz hüccetimiz/delilimizdir.”(Enam/83) demektedir. Yani kavminin gezegenlere tapmasının yanlış olduğunu bu şekilde anlatarak göstermesini İbrahim’e biz öğrettik. Nitekim Allah, daha önce kendisine yolu gösterdiğini ve vahiy indirerek peygamber yaptığını şöyle belirtir:

“And olsun ki daha önce İbrahim’e rüşdünü/doğru bilgiyi/doğru yolu vermiştik. Biz onu biliyorduk. İbrahim, babasına ve milletine: “Bu tapıp durduğunuz heykeller nedir?” demişti. “Babalarımızı onlara tapar bulduk” demişlerdi. İbrahim: “And olsun ki sizler de babalarınız da apaçık bir sapıklık içindediniz” deyince: “Sen bize gerçeği mi getirdin yoksa şaka mı ediyorsun?” dediler. O şöyle dedi: “Hayır; Rabbiniz, göklerin ve yerin Rabbidir ki onları o yaratmıştır. Ben de buna şabitlik edenlerdenim.”(21 Enbiya/51-56).

Bu durum açık olduğu halde Hz. İbrahim’in önceleri Allah’ın varlığını bilmediği, yani Allahsız veya putperest olduğu, ama aklı ermeye başlayınca kavminin taptığı gezegenlerin Allah olamayacağını aklını kullanarak anladığı ve tevhid inancına ulaştığı söylenir. Dahası, bununla ilgili olarak kendisine hamile olan annesinin kralın zulmünden yahut öldürmesinden kaçarak ormanda bir mağaraya sığındığı ve İbrahim doğup büyüyünce dışarıda gece ve gündüz gözlem yaparak kavminin taptığı gezegenlerin ilah olamayacağını anladığı ve Allahın varlığını keşfettiği masalı da anlatılır.

Oysa bu durum hem aklen mümkün değildir hem İbrahim’in geçmişinin putperestliğe veya Allahsızlığa dayandığı anlayışına götürür ki bir peygamber için bu hiç mümkün değildir. Aklen mümkün değildir, çünkü kişi akıyla bir yaratıcının varlığı sonucuna ulaşsa bile bunun vahyin öğrettiği Allah olması, onu doğru olarak algılaması ve onunla iletişim kurması mümkün değildir. Çünkü Allah konusu gayb alanı olup ancak vahiyle bilinebilir. Doğru algılamayan ve kendisiyle iletişim kurulamayan bir tanrının varlığını kabul edip etmek arasında kazanım açısından bir fark yoktur. Halbuki yukarıda gördüğümüz gibi Allah, önceden onu bildiğini ve kendisine doğru yolu gösterdiğini söylemektedir. Onun için 6 Enam/75-83 ayetlerini bu şekilde anlamak mümkün iken, bir peygamberin geçmişini putperestlik veya ateizm olarak göstermek haklı ve mantıklı olmasa gerektir.

11- Enam/84: “83. Bu, halkına karşı İbrahim’e verdiğimiz delilimizdir. Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Şüphesiz Rabbin hakimdir, bilendir. 84-86. Ona İshak’ı, Yakub’u bağışladık, her birini doğru yola eriştirdik. Daha önce

Nuh'u doğru yola eriştirdik. Onun soyundan Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u (ki işlerini iyi yapanlara böylece karşılık veririz), Zekeriya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve İlyas'ı (ki hepsi iyilerdendir), İsmail'i, Elyesa'yı, Yunus'u, Lut'u (ki *hepsini dünyalara üstün kıldık*) doğru yola eriştirdik.”(6 Enam/83-86) ayetlerinden 84. ayetteki “*zürriyetibi*”(onun *zürriyeti*” tamlamasının sonundaki ‘o’ zamiri, Hz. İbrahim yerine, “*Daba önce Nuh'u doğru yola eriştirdik*” ara cümlesinde geçen Nuh'a gönderilerek veya kelime dizimi o şekilde yapılarak sonraki peygamberler onun soyu gibi verilmektedir. (Bkz. Elmalılı, Diyanet/Heyet, Diyanet/Hüseyin Atay, Mevdudi, Şaban Piriş, R. İhsan Eliaçık, Mahmut Kısa, M. Hamidullah, vd).

Oysa sayılan Davud, Süleyman, Eyyub, Yusuf, Musa, Harun, Zekeriya, Yahya, İsa, İlyas, İsmail, Elyesa, Yunus peygamberlerin tümü Nuh'un soyu değil, İbrahim'in soyudur. Bu yanlışın sebebi, ya tarihsel bilgi eksikliği ya da düşünüp taşınmadan çeviriyi bu şekilde yapan meallerden almaktır. Lut'un bunlar arasında sayılması diğerlerine doğru yol gösterildiği gibi ona da gösterilmiş olmasındandır. Nitekim Mustafa Öztürk, kimin baba, kimin oğul, kimin torun olduğunu belirterek ayeti “Biz İbrahim'e oğul olarak İshak'ı, torun olarak Yakub'u bahsettik. Onların her birini vahiy ve peygamberliğe mazhar kıldık. Nitekim daha önce de Nuh'u vahiy ve peygamberliğe mazhar kılmıştık. Onun/İbrahim'in soyundan gelmiş olan Davud, Süleyman...” şeklinde çevirmektedir.

“Faddalnâhum alal'alemin” ifadesini, “*dünyalara üstün kıldık*” yerine, “*başkalarından üstün kıldık*” şeklinde ifade etmek daha güzel oturuyor olsa gerektir.

12- Enam/105. “İşte böylece ayetleri türlü türlü çevirip açıklıyoruz ki onlar “Sen bunları bir yerden okuyup öğrenmişsin” desinler ve bilen bir toplum için de onu iyice açıklayalım.”(6 Enam/105) (H. Atay, Diyanet/Heyet, Elmalılı, T. Koçyiğit, vb.) veya “Böylece biz mesajlarımızı çok yönlü olarak dile getiriyoruz ki “Sen (bütün bunlardan) iyi ders almışsın” diyebilirsiniz ve mesajları, onları kavrama yeteneğine sahip insanlara açıklayabilelim”(M. Esed, Enam/105 meali) şeklinde neredeyse ne dediği anlaşılmayarak çevrilen ayetin doğru çevirisi, “*Bilen bir millete açıklamak için ayetlerimizi bu şekilde ardı ardına veriyoruz, varsın onlar başkasından okumuşsun, desinler*” veya “*Onu bilen bir millete açıklamak için kendilerine 'sen ders almışsın/dersini iyi çalışmışsın' dedirtecek kadar ayetleri bu şekilde ardı ardına veriyoruz.*” şeklinde olsa gerektir. Nitekim bazıları “Biz ayetlerimizi çeşitli şekillerde açıklıyoruz. Varsın o kafirler/müşrikler, sen bu sözleri birilerinden öğrenmişsin, desinler...”(M. Öztürk, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım) şeklinde çevirmektedir.

Ayet, Kur'an'da ayetlerin değişik şekillerde sergilendiğini bilen bir toplumun anlayabildiğini, ancak bu güzel anlatım ve açıklama karşısında bile inanma-

yanların Kur'an'ın vahiy olduğunu kabul edecekleri yerde, kendilerini kandırmak veya muhalefeti sürdürmek için Muhammed'i başkalarından okumakla suçlayarak dışlayacaklarını belirtir. Nitekim, tıpkı Kur'an'ın güzel anlatımı karşısında hayranlıklarını gizleyemeyen, ancak bunun Muhammed'in eseri olup dersini iyi çalıştığını söyleyerek onunla alay eden o günkü müşrikler gibi Kur'an'ın Allah'ın vahyettiği bir kitap olduğunu kabul etmeyen çoğu oryantalistler de Muhammed'in Yahudilik, Hıristiyanlık ve Arabistan kültüründen derlediği bilgileri Kur'an adıyla şaheser bir kitap olarak ortaya koyduğunu ve insanlara sunduğunu iddia ederler¹⁷. Yani Kur'an anlatımının çok üstün olduğunu, ancak bunun Muhammed'in eseri olduğunu söylerler. Kur'an bunun vahiy düşmanlarında ortak bir hastalık olduğunu, *"...Onlardan öncekiler de onların söylediklerinin tıpkısını söylemişlerdi. Kalpleri birbirine benzedi. Kesinlikle inanan kimseler için ayetleri açıklamışlardır."* (2 Bakara/118) sözleriyle ortaya koymaktadır.

13- Enam/108: Kur'an'da, tanrılaştırılan ve ibadet edilen şeyler için genellikle *"ellezi, çoğulu ellezine"* kelimeleri kullanıldığı (mesela 6 Enam/56) gibi, *"mâ"* kelimesi de kullanılmaktadır (mesela 7 Araf/37). Başka bir şekilde söylersek, Kur'an indiği dönemde Arap dilinde *ellezi-ellezine, mâ,* kelimeleri her iki türden varlıklar için de kullanılırdı. Ancak Arap dili nahiv ekollerinin sonradan belirledikleri kurallara göre insan gibi akli olan varlıklar için *ellezi-ellezine,* akli olmayan varlıklar için de *mâ* kullanılması ilkesi benimsenmiştir.

Buna göre 6 Enam/108 ayet, *"Allah'tan başka yalvardıklarına sövmeyin ki onlar da bilmeyerek aşırı gidip Allah'a sövmesinler."* (H. Atay, Diyanet/Heyet, Elmalılı, T. Koçyiğit, M. Esed, R. İhsan Eliaçık, M. İslamoğlu, M. Öztürk, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım, Yüce Kur'an, Mahmut Özdemir, M. Sait Şimşek (Kur'anı Kerim Türkçe Meali, Ankara 2011) vb.) ayeti, *ellezi-ellezine, mâ* kelimelerinin ortak kullanımını göz önünde bulundurduğunda doğru, ekollerin belirledikleri kurallar göz önünde bulundurulduğunda ise yanlış çevrilmiş olmaktadır. Çünkü ayetteki *"ellezine"* kelimesi tanrılaştırılan nesnelere için değil, onlara tapan kişiler için kullanılmış olması gerekir. Onun için dilbilgisi kurallarına göre ayetin doğru çevirisi, *"Allah'tan başkalarına dua edenlere/yalvaranlara sövmeyin ki kendileri de düşmanlıklarından cahilce Allah'a söverler."* şeklinde olur. Nitekim M. Hamidullah'ın mealinde *"Allah yerine başkalarına yalvaranlara sövmeyin..."* (Aziz Kur'an) şeklinde çevrilmiştir.

Buna göre ayet, Allah'tan başka varlıklara dua eden kişilere sövmeyi yasaklamakta, aksi halde onlar da düşmanlıklarından cahilce Allah'a söveceklerini belirtmektedir. Ama meallerde herhalde tapınılan varlıklar olarak Allah ile tanrılaştırılan şeyler arasında bir paralellik kurulacağı düşüncesiyle kafirlerin tanrılaştırdıkları şeylere sövmemeyi, aksi halde onların da paralellik kurarak düşmanlıklarından cahilce Allaha sövecekleri, şeklinde çevrilmiştir¹⁸.

Ayrıca duayı da ibadet olarak çevirirler ki ibadet ile dua birbirine karışmakta ve Allah'tan başka varlıklardan iyilik veya kötülük istemek anlamında olan dua güme gitmekte, böylece şirkin en belirgin şekli, hatta kapısı olarak gözlerden uzak kalmaktadır.

14- Araf/21, 62, 64, 68, 79, 93; Tevbe/91; 11 Hud/34; Yusuf/11, Kasas/12, 20; Tahrim/8:

Meallerde bu ayetlerin bazısında 'na-sa-ha' ve türevleri "öğüt vermek" anlamında çevrilirken, bazısında "samimi olmak" anlamında çevrilmektedir.

Arap dilinde "na-sa-ha" kelime kökü, "nasaha+hu" şeklinde nesne/meful ile direkt kullanıldığı zaman, "öğüt vermek" anlamına gelir. "nasaha lehu" şeklinde, cer harflerinden "lam" (9 Tevbe/91) ile veya "ila" (2 Bakara/54; 11 Hud/3, 52, 61, 90; 24 Nur/31; 66 Tahrim/8) harfi ile kullanıldığında ise muhataba karşı samimi, dürüst, sağlam olmak anlamında olur.

'Nasaha bihi', şeklinde cer harflerinden "be" ile kullanıldığı zaman ise bir kimseye bir şeyi öğütlemek, anlamına gelir. Örneğin, *nasabtubu bizzehabi*=gitmesini öğütledim; *nasabtubu bilekli'l-kalili*=az yemek yemesini öğütledim, gibi. (bkz. Rağib Isfahani, el-Müfredat, na-sa-ha maddesi).

Yukarıda sıraladığımız ayetlerin bazılarında 'nasaha' kelimeleri bu anlamda çevrildiği halde, bazılarında "öğüt vermek" anlamında çevrilmiştir. Oysa kullanılan kip aynıdır. Nitekim "*ed-Dinu en-nasihatu...*" (Buhari, iman, 42, Müslim, iman, 95, Ebu Davud, edeb, 59, Tirmizi, birr, 17, vd) diye başlayan meşhur hadis de genellikle yanlış olarak "*din nasihatır/öğüt vermektir*" şeklinde çevrilmektedir. Oysa bu çeviri ile, hadisin devamında geçen "lillahi" sözcüğü "Allah'a öğüt vermek" anlamına geleceği düşünülmeden kullanılır ve hiçbir kimsenin Allah'a akıl veremeyeceği akla getirilmez.

15- Tevbe/33, Feth/28, Saf/9:

Cihad felsefemizde İslam'ın gelmesiyle dünyadaki bütün dinlerin ve mepsuplarının Müslümanların egemenliği altına alınmasının hedeflendiği anlayışı hakimdir. "*Putu tapanlar hoşlanmasa da, dinini bütün dinlerden üstün kılmak üzere, peygamberini doğru yol ve hak dinle gönderen Allah'tır*" (9 Tevbe/33). "*Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, peygamberini, doğruluk rehberi Kur'an ve hak din ile gönderen odur. Şabit olarak Allah yeter*"(48 Fetih/28). "*Ortak koşanlar istemese de, dinini bütün dinlerden üstün kılmak için, peygamberini, hidayet ve hak din ile gönderen odur.*" (61 Saf/9) gibi müşrikler ve genel olarak kafirlerle ilgili Kur'an'daki cihad ve fitne ayetleri olarak bilinen ayetler bu doğrultuda anlaşılıp yorumlanmakta, ayetlerdeki "*liyuzhırabu aladdini küllibi*" ifadeleri, İslam'ın bütün dinlerin üstüne çıkması ve Müslümanların başka bütün halklara egemen olmaları, anlamında çevrilmektedir.

Mesela Elmalılı, Hasan Basri Çantay, Ömer Nasuhi Bilmen, Süleyman Ateş, Muhammed Esed, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıf Meali, Talat Koçyiğit, Durmuş Bulgur (Tefhimu'l-Kur'an), Fî Zilali'l-Kur'an, İbni Kesir (çeviri ve tefsir), Yaşar Nuri Öztürk, Suat Yıldırım, M. Hamidullah, Mahmut Kısa, Edip Yüksel, Şaban Piriş, Mehmet Türk (Allah'ın Kelamı, Konya 2008), Yusuf Işıcık (Kur'an Meali, Konya İlahiyat Vakfı Yayınları, 2008), R. İhsan Eliaçık (Yaşayan Kur'an), Mustafa Yıldız (Son Mesaj Kur'anı Kerim Ve Türkçe Meali, İsrak Yayınları, İstanbul 2007), Mahmut Öztürk, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım, vd. meallerde sözkonusu ayetler bu anlayış doğrultusunda böyle çevrilmektedir.

Oysa ayetlerde söylenen şey, müşrikler ve kafirler istemese de/karşı çıksa da, Tevbe/32.ayette belirtildiği gibi, dinin tümünü Allahın peygambere bildirip vahyini tamamlayacağı, müşriklerin ve kafirlerin bunun önüne geçemeyeceğidir.

Ayetlerde “*yuzbirahu*” kelimesindeki ‘o’ zamiri Hz. Peygambere, “*kullibi*” kelimesindeki ‘o’ zamiri de İslam’a dönmekte olup ‘din’den maksat da İslam’ın kendisidir. Buna göre ayetlerin anlamı “*Dinin tümünü bildirmek/tamamına erdirmek üzere Rasulünü hidayet ve hak din ile gönderen odur.*” olmaktadır. Özellikle Tevbe/33’ten önceki “*Allah’ın nurunu ağzlarıyla söndürmek isterler. Kafirler istemese de Allah nurunu mutlaka tamamlayacaktır.*” (9 Tevbe/32) ayeti bunun böyle olduğunu açıkça göstermektedir. Buna rağmen sözkonusu her üç ayet, inanmayanları dininden, olmazlarsa malından, olmazlarsa canından etmek üzere yapıldığı söylenen geleneksel cihad anlayışının etkisiyle bu şekilde çevrilmektedir. Oysa Resulullahın, hayatı boyunca vahyi tebliğ ettiği ve savaş statüsünde olan saldırgan düşmana karşı savaşmanın dışında, din savaşını yapmadığı yahud dini yaymak için cihad etmediği kesindir. Kur’an’daki savaşla ilgili anlatımların tümünde olay budur.

Zaten başka ayetlere ve tarihin gerçeklerine baktığımız zaman her üç ayeti belirttiğimiz şekilde anlamak gerektiğini görüyoruz. Çünkü pek çok ayet, kıyamete kadar insanların müminler ve kafirler olarak devam edeceğini (mesela bkz.11 Hud/118), yani bütün dünyada yalnız islamın olmayacağını belirttiği gibi, tarihin hiçbir döneminde de tek din olarak islamın kaldığı veya başka dinlere mensup bütün toplumlara İslam’ın yahut Müslümanların ege-men olduğu görülmemiştir. İlk insan toplumundan itibaren iman ile küfür ayırımı başlamış ve kıyamete kadar böyle gideceği ayetlerden anlaşılmaktadır. Bu gerçek karşısında geleneksel anlayışın seslendirdiği hedef, şu ana kadar gerçekleşmemiş olmaktadır ki kıyamete kadar insanların müminler ve kafirler olarak devam edeceğinden bu gerçekleşmeyecek demektir.

Onun için sözkonusu ayetlerin “*İslam’ın bütün dinlerin üstüne çıkması*” anlamında değil, müşriklerin ve kafirlerin bütün muhalefet ve düşmanlıklarına

karşın, inen son ayet olduğu kabul edilen “Bugün, size dininizi tamamladım, üzerinize olan nimetimi/vahyi sona erdirdim, din olarak da sizin için İslam’ı beğendim” (5 Maide/3) ayetinin belirttiği vahyin tamamlanması ve dinin kemale ermesi anlamındadır. Nitekim müşriklerin bütün muhalefet, düşmanlık ve nefretlerine rağmen islamın tümü Rasulullaha bildirilmiş ve din tamamlanarak (5 Maide/3) insanlığa yayılmıştır. Yüce Allah’ın olmasını istediği budur.

Dil açısından da ayetlerin bu şekilde anlaşılmasının daha uygun olduğunu görüyoruz. Çünkü Arap dilinde “*azhara ala*” kipi, bir şeye muttali olmak, başkasına galip gelmek, üstün olmak, üstüne çıkmak, anlamını belirtirken, “*Azhara ala*” kipi, muttali kılmak, bildirmek, göstermek, birine deşifre etmek, üstüne çıkarmak, anlamlarını belirtmektedir. Mesela “*Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir şeyler anlatmıştı. Eşi onu açıklayınca ve Allah da onu Peygambere izhar edince (azharabullahu aleyhi=eşinin açıklamasından haberdar olunca)*”¹⁹ *Peygamber konuşmanın bir kısmını açıkladı, bir kısmını ise açıklamayı reddetti.*” (66 Tahrim/3) ayetindeki “*azharabullahu aleyhi*” ifadesi de bunu gösterir. Aynı şekilde “*Firavun: ‘Beni bırakın da Musa’yı öldüreyim, o, Rabbine yalvaradursun. Onun, sizin dininizi değiştirmesinden veya yeryüzünde bozgunculuk izhar etmesinden/çıkarmasından (yuzhira fi’l-ardi fesaden) korkuyorum*” ded?” (40 Mümin/26) ve “*Görülmeveni bilen Allah, gaybımı kimsese izhar etmez/bildirmez (la yuzhiru ala gaybibi ehaden)*” (72 Cin/26) ayetlerinde de “*azhara-yuzhiru*” fiilinin anlamı budur.

Nitekim Mustafa Öztürk, her üç ayeti de “*O Allah ki elçisini doğru yolu göstermek, hak dini tebliğ etmek ve böylece o dini her yönüyle ortaya koyup tamamına erdirmek için göndermiştir. Müşriklerin hoşuna gitse de gitmese de bu kesinlikle böyle olacaktır*” şeklinde çevirirken, M. İslamoğlu 9 Tevbe/33. ayeti “*Odur dinin tümünü kendisine bildirmek için Elçisini doğru yol bilgisiyile ve hak din ile gönderen, tabii ki şirke gömüliip gidenler boşlanmasa da*” şeklinde doğru olarak çevirir ve onunla ilgili yazdığı 2. dipnotta *azhara ala* fiilinin *birine bir şeyi bildirecek duruma el koydu*, anlamına geldiğini, ayette ‘din’ kelimesinin çoğul gelmediğini ve *Yuzhirabu* kelimesindeki ‘o’ zamirinin Resul’e gitmesi gerektiğini söyleyerek çevirisinin doğruluğunu savunur. Ancak ne olmuşsa, sonraki yerlerde bunu unutarak dinin/İslam’ın batıl bütün dinlere üstün olması için elçinin gönderildiğini söyleyerek Fetih/28 ve Saf/9 ayetlerini bu anlayışla çevirmektedir. Oysa bu çeviri yanlış olduğu gibi bir çelişkidir de.

Onun için bu ayetleri yanlış anlamaktan hareket ederek İslam’ın bütün dinlerin üstüne çıkması ve hakim olması için Peygamberin gönderildiği anlamını çıkarmak ve cihadı da kafirler Müslümanlara ilişmese de, bunun için saldırı savaşı olarak anlayıp insanların ya dinlerinden veya mallarından yahut canlarından olmaları seçeneklerinden biri ile dünyada ancak kurtulabilecekleri, şeklinde anlamak yanlış olur. Çünkü bu, yanlış delilden hareketle yanlış sonuca varmak olur. Zira dinde zorlama olmaz (2 Bakara/256).

Ayrıca “din”den maksat, başka bütün dinler olsaydı, M. İslamoğlu’nun belirttiği gibi, din yerine “*edyan*” kelimesi kullanılırdı ve “*ala’-edyani külliba*” denirdi. “Din” kelimesinin cins isim olarak kullanıldığı iddia edilebilir. Ama “*edyan*” gibi açık seçik bir çoğul dururken, niçin delaleti tartışmalı olan kelime kullanılmış olsun? Nitekim Kur’an’da “*Hiçbir fitne olmaması ve din* (2 Bakara/193) *’in tümü Allah’ın olması için onlarla savaşınız.*” (8 Enfal/39) ayetlerinde “din” kelimesiyle İslam kastedildiği gibi, ilgili ayetlerdeki “din” kelimesinden maksat da İslam’ın kendisidir. Çünkü “*ed-Din*” isminin başındaki “lam” harfi önceden bilinen bir dini belirtir, yani Arapça dilbilgisi terimi ile söylersek, *abd* içindir. Aynı şekilde İslam’ın dışında bir din kastedildiği yerde “*Kim İslam’dan başka bir din ararsa.*” (3 Ali İmran/85) ayetinde olduğu gibi, dinin, özellikle İslam’dan başka bir din olduğu belirtilmiştir. “Din” kelimesinin geçtiği bütün ayetlere baktığımızda hepsinde İslam olan din anlamında kullanıldığı görülür.

Bütün bunlara rağmen, ayetleri kılâsik şekilde anlamaya devam edersek, o zaman bunun ancak konjunktürel olarak o günkü Arap yarımadasının merkezinde mevcut olan ve mensupları Müslümanlarla savaş halinde bulunan İslam dışı dinlerle ilgili özel bir durum olduğu ve tarih olarak da bunun ancak burada bir defalığına gerçekleştiği söylenebilir. Nitekim “*Lailabe illellah söyletin-ceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum*” hadisindeki ‘insanlardan’ maksadın o gün Müslümanlarla savaş halinde olan müşrikler olduğu ve ancak şehadet kelimesini söylemelerinin bu savaşı bitireceği anlamında olduğu açıktır. Değilse, savaş halinde olsun veya olmasın gayri müslimleri zorla Müslüman yapmak anlamında olması İslam’a aykırıdır. Diğer taraftan o gün gerek Mekke’de gerekse Medine’de olmak üzere Arap yarımadasında birden fazla din olduğu halde ayetlerde çoğul olarak “*edyan*” değil, tekil olarak “din” sözcüğünün kullanılması kıyamete kadar bütün dinlerin hedef alınmadığını gösterir.

“*Hiçbir fitne olmaması ve dinin tamamı Allahın olması için onlarla savaşınız.*” (2 Bakara/193; 8 Enfal/39) ayetlerinde de sözü edilen fitne, bugün kullandığımız anlamda insanların arasını bozmak, kışkırtıcılık yapmak, fitne fesat çıkarmak, anlamında değil, Müslüman olan kişilere İslam’dan dolayı kafirlerin baskı ve işkence yaparak küfre döndürmeleridir. Bu da “*Fitne öldürmekten beterdır/daha büyük bir suçtur/cinayettir.*” (2 Bakara/191) ayetinde belirtildiği gibi kişinin islamdan döndürülmesinin öldürülmesinden daha büyük bir kötülük olduğunu belirtir. Çünkü Müslüman olarak öldürüldüğü takdirde dünya hayatında büyük bir haksızlığa uğramış olmakla beraber mümin olarak öldüğü için cennete giderken, zorla döndürülüp küfrü içine sindirdiği takdirde kafir olup ahirette ebedi cehenneme gidecektir. Bu da o kişi için öldürülmekten daha büyük bir felakettir. (bkz. M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an, Bakara/91. ayetle ilgili 2. not). Onun için Kur’an’da savaşın/cihadın ana

gerekçelerinden biri Müslümanlarla savaş statüsünde olan bir toplumda müminlere yapılan zulmün ve dinden döndürmenin önlenmesidir.

16- Yunus/94: *“Sana indirdiğimizden şüphede isen, senden önce indirdiğimiz kitapları okuyanlara sor. And olsun ki sana Rabbinden gerçek gelmiştir, sakın şüphelenenlerden olma.”* (10 Yunus/94) ayeti hemen bütün meallerde bu şekilde çevrilmektedir. Bu çeviriden Hz. Peygamberin kendisine indirilen vahiyden şüphe içinde olduğu anlamı çıkar.

Bir beşer olarak böyle bir şeyin onun da aklından geçmesi mümkün olmakla beraber böyle bir durumu bir kez olsun seslendirdiği görülmüş değildir. Çünkü bir şeyin mümkün olması ayrı bir şeydir, fiilen meydana gelmiş olması ayrı bir şeydir. Onun için ayeti bu varsayımı doğrulayacak şekilde anlayıp çevirmek yerine, *“Sana indirdiğimiz mesajın/vahyin gerçekliğini senden önce indirdiğimiz kitabı okuyanlar biliyor, istersen sor onlara! Şüphesiz Rabbinden sana gerçek gelmiştir. Sakın Allah’ın ayetlerini yalanlayanlardan olma, yoksa sen de mahvolursun”* şeklinde çevirmek daha isabetli olsa gerektir.

17- Yunus/96-97: *“Haklarında Rabbinin azap sözü gerçekleşmiş olanlar her türlü mucizeyi de görseler, acıklı azabı görmedikçe iman etmezler”* (10 Yunus/96-97) şeklinde çevrilen ayetler, *“Şüphesiz Rabbinin cezasını bak edenler, kendilerine her türlü ayet de gelse acıklı azabı görünceye kadar inanmayacaklar.”* (10 Yunus/96-97) şeklinde çevrilmesi daha uygun olur. Ayetler, ölünceye kadar inanmayacaklarını yaptıklarıyla ortaya koymuş olanların durumunu bildirmektedir. Değilse, meallerdeki çevirilerle sanki Allah onların azap görmesini önceden kararlaştırdığı için azabı görünceye kadar inanmayacakları, çağrışımı yapılmaktadır.

18- Yusuf/20: *“Onu değersiz bir ücretle, sayılı birkaç dirbeme satın aldılar, zaten onu değersiz görüyorlardı.”* (12 Yusuf/20) ayeti de meal ve tefsirlerde yanlış anlaşılıp çevrilmektedir. Çünkü bu yazarlar, yanlış bir önkabul olan “dilde ezdâd=zıt anlamlı kelimeler” teorisinden hareketle “şeru” fiilini satmak anlamındaki “bâa” fiili yerine koymakta ve onu kervancılardan az bir ücretle sattıkları denilmektedir. (Mesela bkz. Elmalılı, 12 Yusuf/20; Mustafa Öztürk, M. Sait Şimşek, Abdulkadir Şener-Cemal Sofuoğlu-Mustafa Yıldırım, vd).

Bu anlam takasından dolayı bazı meal ve tefsirler onu satanların kardeşleri olduğunu yazmaktadır. Oysa ondan kurtulmak için kuyuya atıp giden kardeşleri değil, onu kuyuda bulup Mısır’a götüren ve az bir ücret karşılığında satan kervancılardır. Köle pazarında onlardan satın alan da vezir ve adamlarıdır. Onun için ayeti *“onu az bir ücret karşılığında sattılar”* şeklinde değil, *“az bir ücretle satın aldılar”* şeklinde çevirmek gerekir. Çünkü “şerâ” sözcüğü “sattı” anlamında değil, “satın aldı” anlamındadır.

19- Yusuf/52-53: *“Yusuf, ‘Maksadım, vezire, gıyabında ihanet etmediğimi, hainlerin tuzaaklarını Allah’ın başarıya erdirmediğini bilmesini sağlamaktır’ dedi. Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbimin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim bağışlayandır, merhamet edendir.”* (12 Yusuf/52-53) şeklinde çevrilen ayetlerdeki sözler daha önce konuşan ve kendisinin Yusuf’la beraber olmak istediğini belirten vezirin karısına ait olduğu halde, anlatımın öznesi değiştirilerek Yusuf’un sözleriymiş gibi verilmektedir. (Diyanet/Heyet, Diyanet/Hüseyin Atay, Mevdudi, Talat Koçyiğit, R. İhsan Eliaçık, vb).

Elmalı, bu sözlerin Yusuf’a ait olması gerektiğini düşünmekle beraber, içine sinmemiş olacak ki kadının sözleri olarak çevirmektedir. Mustafa Öztürk ise 51. ayette kadının suçunu itiraf ettiğini, 52. ayette kocasına hıyanet etmek istemediğini eşinin bilmesini istediğini, 53. ayette de kendisini temize çıkarmadığını ve Allah’ın koruyup esirgemesi olmasa insanın kötülük işlemeye hevesli olduğunu söylediğini belirtir ve Nefs sözcüğünü Elmalı gibi geleneksel tasavvuf kültürü ile çevirir.

Ayetler, kadının söylediklerini anlattığı halde, henüz hapiste bulunan ve kadının bu ifadesinden sonra rüyayı yorumlaması için daha önce hapisten kurtulan kişiyi vezirin göndererek çıkartıp getirttikten sonra ancak hapisten çıkarılan Yusuf’un sözleriymiş gibi anlamlandırılıp yorumlanmakta, bundan da tasavvufun başka kültürlerden devşirip geliştirdiği Nefs nazariyesine malzeme ve altyapı oluşturulmaktadır. Arap dilinde kullanılan ve Kur’an’da geçen nefis/enfüs sözcüklerinin tümü kişinin kendisi, canı, anlamında olduğu halde, ayet tasavvuf kültürü ile anlamlandırılarak ona malzeme yapılmakta ve anlamından sapıtılmaktadır.

Ayetlerin bağlamından görüleceği gibi, vezirin kadınlarla konuşması sırasında Yusuf hazır değildir ve konuşması da olmamıştır. Çünkü ancak hapisten çıkarıldıktan sonra vezirle görüşüp konuşmuştur.

Kadın, Yusuf’un bir suçunun olmadığını, kendisinin onu baştan çıkarmak istediğini, bu konuşma sırasında henüz hapiste olan Yusuf’un gıyabında iftira edip ona hainlik yapmak istemediğini, kendisinin suçsuz olmadığını ve ısrarla kendisinin onunla birlikte olmak istediğini, bundan ancak Allah’ın rahmet ettiklerinin kurtulduğunu yahut Allah’ın rahmetini umduğunu söylemektedir.

Onun için ayetlerin doğru çevirisi şöyle olması gerekir:

“Şimdi gerçek ortaya çıkmıştır. O/Yusuf tamamen doğru söyleyenlerdendir. Yokluğunda kendisine ihanet/hıyanet etmediğimi (onu suçlamadığımı) bilmesini istediğim için bunu söylüyorum. Allah, hainlerin tuzağını başarıya ulaştırmaz. Bunu söylerken kendimi de temize çıkarmıyorum. Şüphesiz o kötülüğü işlemesi için ben kendim ona ısrar ettim, Rabbimin merhamet ettiği bunun dışındadır (Ne var ki Rabbimin rahmeti bunu temiz-

ler)” (Mustafa İslamoğlu, M. Sait Şimşek, M. Öztürk, Şaban Piriş ve zemahŐeri (kısmen).

ZemahŐeri, olayı geleneksel Şekilde aŐıkladıktan sonra, bu sÖzlerin kadının sÖzleri olduğunu, bÖylece kendisinin ona tuzak kurup iftira ettiğini ve hapse attırdığını itiraf ederek Allah’ın merhamet ettiği Yusuf’un bundan beri olduğunu sÖylediğini sahibi belirsiz “kile” sÖzcüğüyle yan gÖrüş olarak vermektedir.

20- Yusuf/76: Yusuf’un Mısır’da kardeŐini alıkoymasını anlatan 76. ayet bÖtÖn meal ve tefsirlerde “Allah dilemedikçe Yusuf, kardeŐini hÖkÖmdarın yasına gÖre alıkoymazdı.” Şeklinde anlaşılıp çevrilmekte ve YÖce Allahın ona bu taktiği Öğrettiği anlatılmaktadır. Oysa ‘*ehaz’e*’ fiilinin değişik anlamları arasında “Őuna gÖre almak” Şeklinde bir anlamının olduğunu bilmiyoruz. Onun işin verilen anlamın ayetin lafzına uygun olduğu sÖylenemez. Öünkü ayet, Yusuf’un, kardeŐini yanında alıkoymasının onu hÖkÖmdarın dinine sokmak işin olduğu sÖylentilerini bertaraf etmekte ve Allah’ın dilemesi bir yana, bÖyle bir Şeyi yapamayacağını sÖylemektedir. Ayetin lafzı bu anlamı ifade etmeye daha uygun olmasına karşın, mecazi bir ifade olarak dinin “bo-yun eğmek, itaat etmek” sÖzel anlamından hareketle hÖkÖmdarın dinsel yahut pozitif yasaları alanına çekilmektedir. Oysa ayet, hÖkÖmdarın kanunu, hukuku, yasaları, ifadesini değil, doğrudan ‘hÖkÖmdarın dini’ ifadesini kullanılmaktadır. SonuŐ olarak ayetin doğru anlamı ve çevirisi “*Allah’ın dilemesi olmadıkça -ki bÖyle bir dilemesi yoktur- Yusuf kardeŐini hÖkÖmdarın dinine sokacak değildi?*” Şeklinde olması gerekir.

21- Yusuf/110: “*Nibayet peygamberler Ömitlerini kesip kendilerine yalan sÖylendiğini/oyuna getirildiklerini sandığında yardımımız geldi...*” (12 Yusuf/110) Şeklinde çevrilmesinin daha uygun olacağını dÖŐÖndÖđÖmÖz ayet, “*Nibayet peygamberler davet edilenler tarafından yalanlanıp Ömitlerini kesince...*” (HÖseyin Atay, Diyanet/Heyet, Elamlılı, M. Hamidullah, Talat KoŐyüđit, R. İhsan EliaÇık, Mahmut Kısa, M. İslamoğlu, M. Öztürk, M. Sait Şimşek, Mahmut Öztürk, vd) yahut “*Ne zaman ki elŐiler umutlarını kestiler ve kendilerine yalan sÖylendiğini (kafir-lere karşı kendilerine yapılacağı vadedilen yardımın yapılmayacağını) sandılar*” (S. Ateş) Şeklinde, yani yaptıkları davetten Ömitlerini kesmeleri veya kendilerine yapılan yardım/zafer vadinden Ömitlerini kesmeleri, anlamında çevrilmektedir. BaŐta El-Müfredat yazarı Isfahani olmak Özere tefsirler de ayeti bu anlamda aÇıklamaktadır.

12 Yusuf/110. ayetin meallerdeki gibi değil, peygamberlerin “*umduklarını bulamadıkları*” anlamında olduğunu Örneğin ZemahŐeri “*ey kezebethum enfüsühüm/nefisleri kendilerine yalan sÖyledi*” Şeklinde aÇıklamaktadır. (KeŐŐaf, 2/510, ilgili ayetin tefsiri). Gerek ZemahŐeri, gerekse tefsirde onun sÖylediklerini yer

yer değerlendiren Ahmed el-İskenderi, peygamberlerin bu hayal kırıklığının mutlaka muzaffer olacaklarına dair taşıdıkları kanaat konusunda olduğunu söylerler. Yani peygamberler, Allah'tan bir bildirme veya haber verme olmadığı halde, kendi kendilerine, nasıl olsa Allah bizimledir, düşmana karşı muzaffer oluruz, düşüncesini taşımışlar, ama başarısız olunca kendi kendilerine yalan söylediklerini veya kendilerini kandırdıklarını sanmaya başlamışlardır, şeklinde açıklarlar.

Ancak peygamberlikle görevlendirme olayını temize çıkarma adına yapılan bu tevil daha hoş geliyorsa da, gerçek böyle olmasa gerektir. Çünkü ayette, peygamberlerin peygamberlikleri konusunda kendilerine yalan söylendiğini sanmaya başladıkları anlatılıyor gibidir. Yani peygamber olarak görevli olup olmadıklarından şüphe etmeye başladıklarından sözedilir.

Bilindiği gibi davet eden bütün peygamberler davet ettikleri halklar tarafından yalanlanmış ve şiddetle tepki görmüşlerdir. Muhalifler, onlara “*Doğru söylüyorsanız, bizi tehdit ettiğiniz azap başımıza gelsin.*” (10 Yunus/48, Yasin/48, Mülk/25) diyerek peygamberlere meydan okur ve morallerini bozarlar. Böyle bir atmosfer içinde insanlar neredeyse bunalıma girebilirler. Nitekim Nuh peygamber gördüğü amansız tepki ve düşmanlık karşısında görevinde yenildiğine kanaat getirmiş ve Allah'tan yardım istemiş (54 Kamer/9-12), Yunus Peygamber gibi tamamen ümidini kesip cepheyi terkeden de olmuştur.

Hz. Muhammed'in de Taif'ten eliboş dönerken Allah'ın kendisini terketmiş olabileceğinden endişeye kapıldığını da, biraz tartışmalı da olsa bazı kaynaklarda yaptığı nakledilen “...Beni kime bırakıyorsun? Beni dışlayan yabancıya mı, yoksa işimi eline alacak bir düşmana mı? Senin bana bir gazabın yoksa, gerisine aldırمام.(...). Bana gazabının inmesinden ve benden yüz çevirmenden zatının nuruna sığınırım...” duasından biliyoruz. Böyle bir şeyin olmadığını ve Rabbinin kendisini dışlayıp terketmediğini belirten Duha ve İnşirah surelerinin ve özellikle “*Rabbin sana ne darılıp gücendi ne de seni terketti?*” (93 Duha/3) ayetini hatırlayalım. (bkz. İbni Hişam, es-Siratu'n-Nebeviyye, 2. cüz/30-31, Daru'l-Hadıs, Kahire, 1996)

Peygamberlerin ve müminlerin, savaş gibi çok çetin anlarda buna benzer bir psikolojiyi yaşadıklarını görüyoruz. “Sizden önce gelenlerin durumu sizin başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber müminler: “Allah'ın yardımı ne zaman?” diyecek kadar sıkıntıya düşmüşler ve tamamen sarsılmışlardı. İyi bilin ki Allah'ın yardımı şüphesiz yakındır.” (2 Bakara/214. Yine bakınız, 33 Ahzab/10-11).

Arap dilinde “*ke-ze-be*” fiilinin edilgen/mechul kipi olan “*ku-zi-be*”, bilinmeyen birileri tarafından kendisine yalan söylenmiş olması, anlamına gelir. Konumuz olan 12 Yusuf/110. ayetteki kullanım budur. “*ku-zibehu*” şeklinde

kullanılabileceği gibi daha çok cer harflerinden “*kuzıbe ala*” şeklinde kullanılır. *Kuzıbe ala fulanın* (falan kişiye yalan söylendi, kendisine iftira edildi) gibi.

“*Yalanladı*” anlamı için, hem etken, hem edilgen olarak, bu kipin ziyadelisi olan dört harfli “kezzebe” ve meçhulü “kzzıbe” kipi kullanılır. “*Seni yalanladılarsa (in kezzebuke) şüphesiz senden önce apaçık ayetlerle gelen peygamberler de yalanlanmışlardır (fe kad kzzıbe)*” (3 li İmran/184) ve 6 Enam/34 ayetlerinde olduğu gibi. Onun için ayeti, dil yönünden, meallerdeki gibi çevirmek doğru olmasa gerektir.

Mustafa Yıldız’ın bu durumu farkettiğini ama kıraat kültürünün yönlendirilmesiyle ayetin ilgili kısmını “büsbütün yalancılıkla damgalandıkları” şeklinde çevirdiğini görüyoruz. Yaptığı açıklamada bunu şöyle belirtir:

“Bu kelime *Kuzıb* şeklinde Asım, Hamza ve Kisai tarafından şeddesiz olarak okunmuştur. Bu durumda anlam “kendilerine yalan söylendiği” şeklinde olur. Ancak diğer kıraat imamları “kzzıb”(yalancılıkla suçlandıklarını) şeklinde şeddeli okumuşlardır. (Razi) Biz bu kıraati esas alarak çeviriyi yaptık...”(Son Mesaj Kur’anı Kerim Ve Türkçe Meali, 12 Yusuf/110 ayetle ilgili 22. not).

Oysa defalarca söylediğimiz gibi, anlamı değiştiren farklı kıraatler son tahlilde Kitab’ın tahrifi anlamına geldiğinden, Hz. Peygamberin iddia edildiği gibi farklı tebliğ ettiği, okuduğu ve yazdırdığı Kur’an gibi sabit olmadıkça kabul edilemeyeceği açıktır. Durumun bu şekilde olduğunu uzun sze ve başka örneklerle gerek kalmadan yukarıdaki örnekte görmek mümkündür. Onun için kelimelerin anlamını değiştiren kıraatlerden bir tanesinin Peygamberin tebliğ ettiği, okuduğu ve yazdırdığı vahiy iken, diğerlerinin sonradan oluşturulduğunu kabul etmemiz gerekir.

12 Yusuf/110. ayette gündeme getirilen olay, gördükleri amansız muhalefet karşısında peygamberlerin peygamberlikle grevlendirilmelerinden şüphe etmeye başlamalarıdır. Peygamber için böyle bir şeyi düşünmek iimize sinmese de, yukarıda belirttiğimiz gibi aslında bizim gibi birer insan olan peygamberler için de bu olağan bir duygudur. Çünkü insan ne kadar güçlü, inancı ne kadar sağlam ve güvendiği yer ne kadar büyük olursa olsun, son tahlilde bir dayanma sınırı vardır. O sınır aşırı zorlandığında insanın direnci azalır ve kendinden yahut yaptığı işin doğru olup olmadığından şüphe etmeye başlar. Hz. Peygambere zaman zaman şphelenenlerden olma, (3 li İmran/60), gafillerden olma (7 Araf/205), balık sahibi gibi olma (68 Kalem/48), tuzaklarına karşı canını sıkma (27 Neml/70) gibi uyarıların yapılmasının sebebi de budur. Bizim gibi birer insan olan peygamberler de böyle sürekli ve şiddetli muhalefetle karşılaşınca peygamberlik görevleri konusunda kendilerine yalan söylenip sylenmediğinden şphelenebilirler. İşte tam o

sırada Allah imdatlarına yetişir, inançlarını pekiştirirerek morallerini güçlendirir ve düşmanlarına karşı destekler. Anladığımız kadarıyla bu ayette anlatılan durum budur.

22- Ra'd/11: Meallerde genel olarak, “İnsanın önünden ve arkasından izleyen melekler vardır, onu Allah’ın emrinden korurlar” (13 Ra’d/11) şeklinde çevrilen ve bunun için birtakım yorumlar yapılan ayetin bu şekilde çevrilmesi anlayabildiğimiz kadarıyla bağlamı ve devamı ile uyumlu olmasa gerektir. Çünkü melekler insanı Allahın emrinden korumazlar, anlatıma göre sadece insanın işlediklerini yazarlar. Üstelik bu meleklerin, insanın önünde ve arkasında değil, sağında ve solunda olduğu belirtilir. (bkz. 50 Kâf/17-18).

Diğer yandan, cer harflerinden “min” harfinin, “ile” anlamında “be” harfi gibi kullanışı olduğunu da bilmiyoruz. Yani “*min emrillab*” ifadesini, “*bi emrillab*” şeklinde anlayıp “*Allah’ın emri ile*” çevirmek mümkün görünmemektedir. Zaten meleklerin Allahın emrine karşı kişileri koruması diye bir şey düşünülemez.

Diğer yandan, “*melek*” ismi erkek olup tekilinin dışı kipte kullanışı yoktur. “*Melaike*” isminin fail/özne olduğu fiil cümlelerinde fiilin dışı kipte geldiği (3/39, 42, 45, 4/97; 16/28, 33; 41/30; 70/4; 97/4) olmakla beraber, Kur’an’da ‘*melaike/melekler*’ hep erkek kiple nitelenmiş olup çoğul kipinin dışı bir kiple nitelenmesi yoktur. Dolayısıyla “*Muakkibât*” kelimesini melekler diye anlamak ve çevirmek doğru değildir.

Yine, zalimin, kendisini Allah’ın cezasından koruyacağı düşüncesiyle görevlendirdiği muhafızlar da “*Muakkibât*” kelimesiyle nitelenmiş olamaz. Çünkü bunlar da erkek koruyucular olup “*Muakkibât*” kelimesi ile nitelenmesi dil yönünden doğru değildir. Öyle olsaydı, o zaman erkek kip olan ‘*Muakkibun*’ sözcüğü kullanılırdı. *Muakkibat* kelimesini zalimin koruyucuları olarak anlayanlar herhalde bu kişinin koruyucularını kadınlardan seçecek kadar ahmak olduğunu söylemek istememişlerdir.

Kaldı ki “*muakkibât*” kelimesi, *izleyiciler, ardışık gelenler, peşine takılanlar, sıranın sonunda bulunanlar*, gibi anlamlara gelmekle beraber, ayette *besap soranlar, sorgulayanlar, cezalandıranlar*, anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla meal ve tefsirlerde yapılan açıklamalar bu anlamla uyuşmamaktadır.

Aynı şekilde ayette koruyucuların/*Muakkibât*’ın Allah’ın emrinden koruduğu nesne, ayrı ayrı her insan olabileceği gibi, toplumun kendisi de olabilir. İyiliğini ve sağlığını koruyan fert ve toplum, Allah’ın emri ile işleyen sosyal yasalarla uyumlu olduğu sürece kendisini helak olmaktan korumuş olur. Bu anlam, sosyal yasaların o toplumu koruması şeklinde ifade edilmiş gibidir. Onun için ayetin çevirisi olsun, yapılan açıklamalar olsun, tutarlı ve tatmin edici değildir.

Gerek ayetin devamı olan “*Şüphesiz içinde bulunduğu durumu değiştirmedikçe Allah hiçbir toplumun yapısını değiştirmemez, Allah bir topluma kötülük vermek isterse artık onun önüne geçilmez. Onlar için Allah’tan başka koruyucu da bulunmaz.*” bölümü, gerekse ayetin bulunduğu 5-10. ayetler grubu, “*muakkibât*” kelimesinin, meallerde ve tefsirlerde söylendiği gibi melekler veya görevli koruyucu insanlar, anlamında değil, *Allah’ın emri ile işleyen sosyal yasalar* anlamında olsa gerektir. Dikkat edilirse, ayetler grubunda vahyi/peygamberi yalanlayan toplumdaki söz edilmekte ve her an Allah’ın gözetimi altında olduğunu belirtmektedir.

Her devirde Allah’ın sosyal yasalarına uygun davranan birey ve toplum kendisini korumakta ve toplumsal ceza görmekten kurtulmaktadır. Bunun zıddı olan bozuk birey ve toplum da bu yasalara aykırı davrandığı için yok olmaktadır. Tıpkı devletin yasalarına uygun davranan bireyler ve onlardan oluşan toplum kendisini devletin cezalandırmasından koruduğu gibi, Allah’ın sosyal yasalarına uygun davranan bireyler ve onlardan oluşan toplum da bu yasalara uygun davrandığı sürece Allah’ın kendilerini helak etmesinden yahut helak olmaktan korumuş olurlar. Onun için ayetteki “*muakkibât*”, *Allah’ın emri ile işleyen sosyal yasalar*, anlamında olsa gerektir. Bu açıklamalar ışığında âyetin çevirisi şöyle olmalıdır:

“Önünden ve ardından onu/toplumu Allah’ın emrinden/yıkılmaktan koruyan yasalar vardır. Şüphesiz içinde bulunduğu durumu değiştirmedikçe Allah hiçbir toplumun yapısını değiştirmemez. Allah bir topluma kötülük vermek isterse artık onun önüne de geçilmez. Onlar için Allah’tan başka koruyucu da bulunmaz.”

23- Ra’d/41; Enbiya/44: Bu ayetler “*Bizim arıza girip/gelip onu eksilttiğimizi görmüyorlar mı?*” (T. Koçyigit), “*Bizim o toprağa gelip onu uçlarından nasıl eksilttiğimizi görmediler mi?*” (S. Ateş), “*Görmüyorlar mı ki yer küreyi zaman zaman yokluyoruz, kaçınılmaz sona doğru bızla yaklaştırıyoruz*” (R. İ. Eliaçık), “*Görmüyorlar mı, yer yüzünü, sahip olduğu en iyi şeylerden bergün biraz daha yoksun bırakarak (cezalandırıcı müdahalemizle) nasıl yokluyoruz?*” (M. Esed), “*Görmüyorlar mı ki biz yeri etrafından eksiltip duruyoruz*” (Elmalılı), “*Bizim yer yüzüne gelip onu uçlarından eksilttiğimizi görmediler mi?*” (Diyanet Vakfı, Heyet), “*Görmüyorlar mı ki biz yer yüzüne gelip onu her yönden gitgide eksiltmekteyiz*” (M. Hamidullah), “*Peki onlar görmediler mi ki biz yer yüzüne müdahil olup ona (ait değerleri) her bir tarafından eksiltiyoruz*” (M. İslamoğlu), vd. şeklinde çevrilmektedir.

Ne dediği anlaşılmayan çeviriyi anlaşılır kılmak için de kimi meallerde paranterz içinde yer küresinin değişik şekillerde küçüldüğü belirtilirken, Elmalılı gibi kimi tefsirlerde de bu fiziksel yahut jeolojik küçülmenin nasıl olduğu anlatılır.

Oysa bunu yapanlar ayetlerde “Görmediler mi? Görmüyorlar mı?” şeklinde hitap edilen o günkü Mekke müşriklerinin Allah’ın yer küresini erozyon, tsunami, med-cezir, deprem gibi jeolojik olarak şu veya bu şekilde azalttığını veya küçültüğünü nasıl görmüş olabilebileceklerini hiç düşünmezler. Kaldı ki jeolojik eksilmeyi veya küçülmeyi görseler bile, bunun günün birinde tüke-neceği ve kıyametin kopacağını yahut Allah’ın gücünü göstermesi dışında kendilerine nasıl bir mesaj vereceği de akla getirilmez.

Ayrıca, yaptıkları yorumlarla çok zaman ayetleri gerçek anlamından uzaklaş-tıran ve neredeyse her vadede yüzdüren bazı meal yazarları meallerinde, Müs-lümanların inanmayıp düşmanlık yapan kafirlerin yurtlarını peyderpey fethet-tikleri ve yerlerini azalttıkları gibi, o günün gerçekleriyle bağdaşmayan tefsir-meal karışımı bir çeviri yapmaktadır. (bkz. Abdullah Panlayan, Mahmut Kı-sa). Oysa bu ayetler indiği zaman müşriklerin topraklarını Müslümanların fethedip ellerinden alması ve azaltması bir yana, kendileri emniyet içinde yaşayabilecekleri bir yer arayışı içindeydiler. Onun için harfi harfine çeviri yapacağız diye ne dediği anlaşılmayan ifadelerle ayetlerin bu şekilde çevril-mesi doğru değildir.

Bu ayetlerin doğru çevirisi, “*Yer yüzünde düşmanlık yapan kafirleri zaman zaman nasıl yok/ helak ettiğimizi görmediler mi/görmüyorlar mı?*” veya “*Kafirler/Müşrikler görmüyorlar mı ki biz onların imkan ve nüfuz alanlarını gütgide daraltmaktayız?*” (Mustafa Öztürk) şeklinde olsa gerektir. Çünkü sözkonusu ayetlerin bağlamı kafirlerin vahye ve peygambere düşmanlıklarının cezalandırıldığı bağlamıdır. Bu bağlam bu şekilde çevrilmesini gerektirdiği gibi, yapılan çevirilerin ne dediği de zaten anlaşılmamaktadır.

24- Hicr/90-91: Bu ayetler meallerde, “*Kuran’ı işlerine geldiği gibi bölenlere de, kendi kitaplarının bir kısmına inanıp bir kısmını kabul etmeyen Yahudi ve Hristiyan-lara da nitekim Kitap indirmiştik*” (15 Hicr/90-91) (T. Koçyiğit, H. Atay), “*Ni-tekim biz komplo kuranlara (azabı) indirdik, onlar Kur’anı tutarsız parçalar olarak nitelendirenlere gelince...*” (Diyabet/Heyet), “*Bir ilahi kelam bağışladık sana, tıpkı onu sonradan bölüp parçalayanlara indirdiğimiz gibi*” (M. Esed), “*Siz bilirsiniz, inanmazsamız, Allah’ın azabı başımıza inecektir. Tıpkı o bölücülere (veya and içenlere) indirdiğimiz gibi (sizin başımıza da azap indiririz). Onlar ki Kur’anı bölük bölük ettiler*” (S. Ateş), “*Tıpkı o köşe başlarını tutanlara gelen uyarı gibi. Haykır yüzlerine Kur’an hakkında demediklerini bırakmayanların*” (R. İhsan Eliaçık), “*Onlar ki (şimdi de) Kur’anı birbirinden kopuk sözler demeti olarak tasavvur ediyorlar*” (M. İslamoğlu), “*...Onlar Kur’an hakkında şiir, sibir, eskilerin masalları gibi yakıştır-malarda bulundular*” (Mustafa Öztürk), “*Tıpkı komploculara karşı indirdiğimiz şeyin benzeri ile, Kur’anı birbiriyle bağlantısız parçalar olarak niteleyenlere gelince*” (M. Hamidullah), “*İndirdiğimiz gibi taksim edenlere, Kur’an’ı parça parça yapan kimselere*” (Mahmut Öztürk), “*Bunlar tıpkı vaktiyle Allah’ın mesajını kabul etmekte tered-*

diit edenler gibi davranıyorlar. Aynı öncekiler gibi bunlar da Kur'anı tutarsız cümle parçacıkları olarak göstermek istiyorlar" (Mustafa Yıldız), "...onlar ki şimdi de Kur'anı-bir kısmını kabul, bir kısmını reddederek-param parça ediyorlar" (M. Kısa), "Bölücülere indirdiğimiz gibi ki onlar Kur'anı parçalara ayıranlardır" (M. Sait Şimşek) şekillerinde çevrilmektedir.

Oysa doğru çeviri "Nitekim kitaplar arasında ayrımcılık yaparak Kur'anı dışlayanlara da kitap indirmiştik." şeklinde olmalıdır. Bağlamı içinde iki ayetin söylediği şudur: Müşrikler sana inanmadıkları gibi, daha önce kendilerine kitap indirdiklerimiz de Kur'an'a karşı bu şekilde ayrımcı davranarak Kur'an'ı dışlıyorlar. Böylece kitaplar arasında ayrımcılık yapıyorlar. Her iki kesime de apaçık bir uyarıcı olduğunu söyle, onlara verdiğimiz maddi nimetlere imrenme ve inanmamalarından dolayı da üzülme, müminlere kol kanat ger.

Kur'an'da Kitap, yerine göre Tevrat, İncil, Kur'an, için özel olarak kullanıldığı gibi, ilk vahiyden son vahye kadar Allah'ın indirdiği vahiylerin tümü için de kullanılmaktadır. Yukarıdaki ayette, kitap ehlinin Allah'ın önce indirdiği vahye inandıkları halde, ayrımcılık yapark Kur'an'a inanmadıkları için kınanmaktadır. Dolayısıyla ne kitap ehlinin Kur'an'ın bir kısmına inanıp bir kısmına inanmaması, ne köşebaşlarını tutanlar veya Kur'an hakkında demediklerini bırakmayanlar sözkonusudur. Sadece kendilerine gelen vahiylerle inandıkları halde ayrımcılık yaparak Ku'an'a inanmayan kitap ehli eleştirilmektedir.

Notlar

- ¹ Ebu'l-Kasım el-Hûî, el-Beyan fı Tefsiri'l-Kur'an, 438, Müessesetu'l-A'lemi, Beyrut, 1974, üçüncü baskı.
Yazarın bu konuda söyledikleri doğru olmakla beraber, yaptığı açıklama, efradını cami ağıyarını mani değildir. Çünkü Arap dilinin bütün kiplerinde olmasa da, birçok kipinde kelimenin harf sayısı arttıkça anlamının da arttığı veya pekiştiği görülür. Örneğin, yalın olan "ke-se-ra" kipi, (kırdı) anlamını belirtirken, harf sayısı çoğaltılmış olan "kes-se-ra" kipi (paramparça etti, kırdı dağıttı) anlamını belirtir. Yine "ğa-la-ka" kipi, (sürgüledi) anlamını belirtirken, (ğal-la-ka)(bkz. 12 Yusuf/23) kipi, (çok sıkı sürgüledi) anlamını belirtmektedir. Arap dilinde bu yaygındır. Onun için "ziyadetu'l-mebna tedullu ala ziyadeti'l-ma'na"(kip harflerinin çokluğu anlamın çokluğunu gösterir) diye de bir kural seslendirilmiştir.
- ² Yine bakınız: Reşid Rıza, Menar Tefsiri, 1/551, çeviri, Heyet, Ekin Yayınları, İst. 2011.
- ³ Birde bu anlatımlara arkaplan oluşturmak için Harut ve Marut'un iki melek olduğu, insanlarla alay ettikleri için güzel bir kadınla sınıandıkları ve sınavı kaybettikleri, bunun üzerine Babil'de bir kuyuya atıldıkları ve istekte bulunan insanlara orada bugüne kadar sihir öğretmeye devam ettikleri mitolojisi anlatılır, bunun adına da " Müslüman geleneği" denir. Bkz. M. Hamidullah, Aziz Kur'an, Bakara/102.ayetle ilgili 3.dipnot
- ⁴ Ümit Kardaş, Din-Devlet İlişkileri ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Yeni Şafak, 25 Haziran 2007. Din adamı/Şeyhulislamlık makamının nasıl devletin güdümünde olduğu ve bunun laik cumhuriyet yönetimine nasıl gelip dayandığına ilişkin bilgi için adı geçen yazıya bakınız.

- ⁵ Muslim, iman, 78, Ebu Davud, salat, 232, melahim, 17, Nesai, iman, 17/2, İbni Mace, ikamet, 155, fiten, 20, İbni Hanbel, 1/2, 5, 3/20, 49, 53,
- ⁶ Bkz. Hayreddin Karaman, Evlilik, 124, 136-138, Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur'an Gerekeçeli Meal-Tefsir, Nisa/34. ayetle ilgili 4. not, Abdulaziz Bayındır, Kur'an Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar, 206-208, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım, Yüce Kur'an Ve Açıklamalı Yorumu, 34.ayetle ilgili dipnot; Ayten Durmuş, Geleneksel ve Modern Hurafeler Kiskacında Kadın, 231-248, Nesil Yayınları, İstanbul 2008, Yaşar Nuri Öztürk, Türkçe Kur'an-ı Kerim (meal),
- ⁷ Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur'an, Nisa/34. ayetle ilgili 5. not.
- ⁸ Hz. Âişe, Hz. Peygamberin hayatında kadına bir fiske bile vurmadiğini (Müslim, Fezâil 79) ve "*dünyada en çok kadını, güzel kokuyu ve namazı sevdiğini*" (Nesâi, İşretü'n-nisâ 1) rivayet etmiştir.
- ⁹ R. İhsan Eliaçık, Yaşayan Kur'an Meal/Tefsir, 202-204;
- ¹⁰ Mesela İsmail Yakıt da Nisa/34'teki darabe fiilinin vurmamak anlamında değil, bir süreliğine kadını ailesinin yanına göndermek, yol vermek anlamında olduğunu söylemektedir. Bkz. Güncel Dini Meseleler, I, 320
- ¹¹ Kur'an'da cer harflerinden 'be' ile kullanıldığı 2 Bakara/60, 73, 160; 13 Ra'd/17; 20 Taha/77; 24 Nur/31; 26 Şuara/63; 38 Sâd/44 ayetlerinde de darabe fiili vurmamak anlamındadır.
- ¹² Mesela bakınız: Bayraktar Bayraklı, Age. 5/127-128; Yunus Vehbi Yavuz, Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı, I, 315; Yaşar Nuri Öztürk, Türkçe Kur'an-ı Kerim (meal) ve Kur'an'daki İslam, 552-554, Yeni Boyut Yayınları; Edip Yüksel, Türkçe Kur'an Çevirilerindeki Hatalar, 13-20, Gösterge Yayınları, İstanbul 1998
- ¹³ Maide/38'de Allah başkalarına da ibret olacak şekilde "*yaptıklarına karşılık Allahın verdiği bir ceza olarak ellerini kesiniz*" dediği halde daha önce Hüseyin Hatemi hocanın söylediğini tekrar eden Bayraktar Bayraklı'nın bunu "hırsızlık yapma güçlerini engelleyin, fırsat vermeyin, iz bırakacak şekilde kesip kanatın..." gibi uçuk bir şekilde yorumlaması da tuhaftır. Çünkü ayet, bunun yaptıklarına karşılık Allahın verdiği ağır bir ceza olduğunu söylemektedir. Bkz. Age. 6/19-20.
- ¹⁴ Hayrettin Karaman, Müslüman, Kadınına Şiddet Uygulayamaz, Yeni Şafak, 22 Ağustos 2010
- ¹⁵ Hayrettin Karaman, Kadın Döveni Peygamberimiz Sevmez, Yeni Şafak, 22 Ağustos 2010. Yine bakınız, Muhammed Reşid Rıza, İslam'da Kadının Hukuku, 54-58, çeviri, Mehmet Çelen, Nida Yayınları, Malatya 2008
- ¹⁶ Ömer Özsoy, Kur'an Ve Tarihsellik Yazıları, 141, Kitabiyat, Ankara 2004
- ¹⁷ Bu iddialar ve eleştirisi için bakınız. Hüseyin Atay, Kur'an'ın Reddedtiği Dinler, 125-140, atay ve atay, Ankara 1999
- ¹⁸ Bu mantık kurgusunu görmek için bakınız. A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım, Yüce Kur'an, Enam/108.ayetle ilgili dipnot
- ¹⁹ Bu ayet, iddia edilen gayri metlu vahiy anlayışının delili olamaz. Çünkü Hz. Peygamber, ayette sözkonusu edilen ve Hafsa ile aralarında geçen olayı biliyordu. Başkasına anlatmamasını istediği halde Hafsa'nın anlattığı olayı diğer eşinin gündeme getirmesi üzerine Hz. Peygamber olayı bildiğini söylemiş, kimden öğrendiğini sorması üzerine de anlatan eşinin adını vermeden işin kaynağına işaret ederek Allah'ın bildirdiğini söylemiş ve olayı alevlendirmek istememiştir. Burada iddia edildiği gibi gayri metlu vahiy sözkonusu değildir. Çünkü olayı yaşayan Hz. Peygamberin kendisi olup önceden biliyordu. Konu ile ilgili geniş bilgi için bakınız. Mehmed Said Hatiboğlu, Hz. Peygamber ve Kur'an Dışı Vahiy, Otto, Ankara 2009; Mehmet Azimli, Siyeri Farklı Okumak, Hz. Peygamber'in Zevcelerine İlâ Yapması, Kur'anî Hayat, 108-113, Mayıs-Haziran, yıl 2, sayı, 12; Abdurrahman Şarkavi, Özgürlük Peygamberi, 359-360, çeviri, Muharrem Tan, Alternatif, İstanbul, 1996